

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo:105004/B/2024/36124048430548228

SANKCIE OSN A MEDZINÁRODNÉ PRÁVO
Bakalárska práca

2024

Marko Suchanovský

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

SANKCIE OSN A MEDZINÁRODNÉ PRÁVO
Bakalárska práca

Študijný program: medzinárodné ekonomické vzťahy (jednoodborové štúdium,
bakalársky I. st., denná forma)

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: KMP FMV – Katedra medzinárodného práva

Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pyteľová, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

Podakovanie

Týmto by som sa chcel poďakovať vedúcej záverečnej práce JUDr. Klaudii Hraníkovej Pyteľovej, PhD., za jej čas, trpezlivosť, odborné rady a konzultácie a za ochotu kedykoľvek pomôcť.

Abstrakt

SUCHANOVSKÝ, Marko: Sankcie OSN a medzinárodné právo. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD. Bratislava: FMV, 2024, 59 s.

Hlavným cieľom tejto práce je preskúmať dopady sankčného režimu v Iraku na socio-ekonomické postavenie štátu, a to na základe vybraných ukazovateľov vo vybranom období. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje tri obrázky. Prvá kapitola je venovaná súčasnému stavu riešenej problematiky – sankciám z pohľadu medzinárodného práva a sankčnému režimu OSN. V ďalšej časti sa charakterizuje cieľ práce, metodika a metódy skúmania práce. Záverečná kapitola sa zaoberá aplikáciou medzinárodného práva v prípade protiprávneho konania, ktorých výsledkom je udelenie sankcií Bezpečnostnou radou OSN. Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza minulého a súčasného sankčného režimu v Iraku, jeho socio-ekonomický vývoj pred zavedením sankcií a doterajšie výsledky po uvalení sankcií medzinárodným spoločenstvom.

Kľúčové slová: Bezpečnostná rada OSN, Irak, sankcie OSN

Abstract

SUCHANOVSKÝ, Marko: UN sanctions and international law - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Law. – Thesis supervisor: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD. Bratislava: FMV, 2024, 59 p.

The main objective of this bachelor thesis is to examine the impact of the sanctions regime in Iraq on the socio-economic status of the state, based on selected indicators in the selected period. The thesis is divided into three chapters. It contains three figures. The first chapter is devoted to the current state of the issue addressed - sanctions from the perspective of international law and the UN sanctions regime. The next section characterizes the aim of the thesis, methodology and methods of research of the thesis. The final chapter deals with the application of international law in the case of unlawful acts resulting in the imposition of sanctions by the UN Security Council. As a result of addressing the issue, the past and current sanctions regime in Iraq, its socio-economic development before the imposition of sanctions and the results so far after the imposition of sanctions by the international community are analyzed.

Keywords: UN Security Council, Iraq, UN sanctions

OBSAH

Úvod	15
1 Súčasný stav skúmanej problematiky doma a v zahraničí	16
1.1 Sankcie z pohľadu medzinárodného práva a ich delenie.....	17
1.2 Bezpečnostná rada OSN a jej právomoci pri prijímaní sankcií	19
1.2.1 Formy sankcií prijímaných Bezpečnostnou radou OSN	24
1.2.2 Sankčné výbory Bezpečnostnej rady OSN	30
1.2.3 Trendy vo vzťahu k sankciám zo strany Bezpečnostnej rady OSN	31
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	35
3 Sankčný režim v Iraku (výsledky práce a diskusia)	37
3.1 Iracká ekonomika pred vplyvom sankcií - porovnanie.....	37
3.2 Sankčný režim v Iraku po invázii Kuvajtu	41
3.3 Vplyv irackých sankcií na ekonomiku.....	46
3.4 Diskusia	52
Záver	54
Zoznam použitej literatúry	56

Úvod

Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov (OSN) je pravdepodobne najvplyvnejším orgánom na svete. Jej úlohou je v mene členských štátov riešiť všetky druhy ohrození a porušení medzinárodného mieru a bezpečnosti. Pri riešení medzinárodných konfliktov sa často používajú dva z nich: misie OSN a sankcie. Sankcie majú povahu medzinárodno-právnu povahu, ale to neznamená, že sú ľahko definovateľné. Sankcie sa často považujú za jeden homogénny nástroj, a nie za kategóriu veľmi odlišných opatrení, ktoré sa môžu uplatňovať veľmi odlišnými spôsobmi. Treba zvážiť nielen to, kto sankcie ukladá (odosielatelia), ale aj to, kto je sankcionovaný (cieľ), čo sa obmedzuje (opatrenia) a aké sú ciele BR OSN. Prameňmi medzinárodného práva verejného sú medzinárodné zmluvy, obyčaje, všeobecné právne zásady, rozhodnutia medzinárodných súdov a tribunálov, rezolúcie a iné dokumenty medzinárodných organizácií.

Vznik ustáleného medzinárodného poriadku umožnil štátom spolupracovať a upraviť správanie štátnych aktérov, ktorí ohrozujú záujmy alebo porušujú medzinárodné normy. Ekonomické sankcie sa stali veľmi využívaným nástrojom zahraničnej politiky, keďže štáty a nadnárodné organizácie sa snažia zmeniť správanie iných štátnych aktérov v globalizovanom svete, napriek tomu sú stále predmetom diskusií. Medzi hlavné otázky týkajúce sa uplatňovania ekonomických sankcií patrí nielen ich životaschopnosť - skutočne fungujú? Ale aj morálnosť - mali by sa používať na donucovanie správania štátov vzhľadom na potenciálny vplyv na nevinných? Táto práca analyzuje ekonomické sankcie uvalené BR OSN na Irak s cieľom posúdiť morálny, hospodársky a politický vplyv uvalenia sankcií. Na určenie tohto vplyvu sa v práci preskúmajú rôzne druhy sankcií voči štátnym subjektom ako nástroj zahraničnej politiky a určia sa dôsledky z normatívneho hľadiska uvalenia týchto sankcií na Irak.

Cieľom záverečnej práce je preskúmať dopady sankčného režimu v Iraku na socio-ekonomické postavenie štátu, a to na základe vybraných ukazovateľov, so zameraním sa na vymedzené časové obdobie. Priblížiť situáciu sankčného režimu v Iraku, s dôrazom na medzinárodné právo a fungovania Bezpečnostnej rady OSN, ako medzinárodnej organizácie, ktorá podľa medzinárodného práva ukladá sankcie prostredníctvom rezolúcií BR OSN. V poslednej kapitole sa predstaví pohľad na dôvody uplatňovania sankcií, ako aj na náklady spojené s ich uplatňovaním a vplyv časového (ne)obmedzenia irackých sankcií.

1 Súčasný stav skúmanej problematiky doma a v zahraničí

Sankcie sú bežnou črtou medzinárodných vzťahov a často sa dostávajú do titulkov správ. Napriek tomu, že sankcie zo strany OSN, regionálnych organizácií a jednotlivých štátov sa bežne používajú, tento pojem sa používa na označenie opatrení, ktoré sú z právneho hľadiska zásadne odlišné. Celkovo sa zdá, že je možné rozlíšiť tri prístupy k definovaniu pojmu sankcie. Prvý prístup je účelový a zameriava sa na opatrenie, ktorého cieľom je reagovať na porušenie právnej normy. Druhý prístup sa zameriava na totožnosť autora príslušných opatrení a obmedzuje koncepciu na opatrenia prijaté medzinárodnou organizáciou (a v súlade s jej zakladajúcim dokumentom). Tretí prístup definuje sankcie odkazom na typ prijatých opatrení a vykladá ho ako odkaz na ekonomické sankcie, ako sú dovozné a vývozné obmedzenia voči určitým krajinám alebo zmrazenie aktív zamerané na konkrétnych jednotlivcov alebo subjekty.

Podľa autora Abi-Saab (2001) definuje sankcie ako donucovacie opatrenia prijaté v rámci výkonu rozhodnutia príslušného spoločenského orgánu, t. j. orgánu právne oprávneného konať v mene spoločnosti alebo spoločenstva, ktoré sa riadi právnym systémom. Ostro ich odlišuje od "donucovacích opatrení prijatých individuálne štátmi alebo skupinou štátov mimo určenia a rozhodnutia právne príslušného spoločenského orgánu vrátane protiopatrení". Tie "sú prejavom svojpomoci alebo súkromnej spravodlivosti a ich zákonnosť je obmedzená na veľmi úzke hranice, v ktorých sa zvyšky svojpomoci v súčasnom medzinárodnom práve ešte pripúšťajú¹. Z tejto definície možno vyvodiť, že „kompetentným sociálnym orgánom“ nie je jednotlivý štát konajúci samostatne, alebo dokonca malá skupina takto konajúcich štátov. Namiesto toho odkazuje na nejaký príslušný spoločenský orgán oprávnený konať v mene kolektívneho záujmu, ako je napríklad Bezpečnostná rada.

Pojem *sankcia* sa v Charte Organizácie Spojených národov nepoužíva a podľa jednej možnej výhrady Bezpečnostná rada, hoci povoľuje donucovacie opatrenia, neukladá sankcie v prísnom zmysle slova. Jeho právomoci nie sú opísané ako reakcie na medzinárodne protiprávne činy, ale na situácie, ktoré charakterizuje ako ohrozenie alebo porušenie mieru. Ako zdôraznil Masahiko Asada, tieto hrozby alebo porušenia nemusia nevyhnutne zahŕňať medzinárodne protiprávne konanie. V skutočnosti môžu zahŕňať správanie, ktoré je výlučne v rámci domácej

---

¹ ABI-SAAB, Georges. The Concept of Sanctions in International Law. In United Nations Sanctions and International Law. Hague : Kluwer Law International, 2001. s. 32. ISBN 978-90-04-50287-1.

jurisdikcie „cieľového“ štátu². Teda Bezpečnostná rada nie je – až na jednu výnimku – špecificky oprávnená ukladať sankcie, ako ich definoval profesor Abi-Saab³. V mnohých prípadoch (najmä týkajúcich sa Iraku) Bezpečnostná rada zjavne podnikla kroky podľa kapitoly VII na základe jej kvalifikácie správania ako medzinárodne protiprávneho. zriadila orgány, ako je Kompenzačná komisia Organizácie Spojených národov, s cieľom získať niečo, čo nie je možné odlišiť od reštitúcií a penzie, keďže tieto pojmy sa používajú v zákone o zodpovednosti štátu. V prípade agresie je Bezpečnostná rada špecificky oprávnená určiť, že došlo k medzinárodne protiprávnemu činu určitého druhu, a podľa toho reagovať. Pojem agresia je v zásade právne definovaný, akokoľvek v praxi uniká autoritatívnej definícii. Rozhodnutie podľa článku 39 Charty, že došlo k aktu agresie, znamená to, čo sa rovná záväznému rozsudku medzinárodného výkonného orgánu⁴.

1.1 Sankcie z pohľadu medzinárodného práva a ich delenie

Členovia medzinárodného spoločenstva sú povinní dodržiavať prevzaté pravidlá všeobecného i partikulárneho medzinárodného práva. Ak konajú v rozpore s týmito normami, porušujú medzinárodné právo a musia niesť právne následky tohto porušenia. Medzi právne následky porušenia medzinárodného práva patria zodpovednosť a sankcie, teda priame donútenie.⁵

V spletej sieti globálnych záležitostí sú princípy medzinárodného práva hlavnými zásadami a zároveň spoľahlivými mechanizmami regulácie vzájomných vzťahov medzi suverénnymi štátmi. Medzinárodné právo je vo svojej podstate strážcom poriadku v neustále sa vyvíjajúcom priestore diplomacie a zabezpečuje, aby sa štáty pohybovali vo svojich vzťahoch v rámci presne vymedzených hraníc⁶. Medzinárodné právo, je kompasom, ktorý vedie štáty k spolupráci, rešpektu a stabilite. V prípade, ak dochádza k porušeniu medzinárodného práva,

---

² ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In *Economic Sanctions in International Law and Practice*. New York: Routledge, 2020. s. 24-27. ISBN 9780429629655.

³ ABI-SAAB, Georges. The Concept of Sanctions in International Law. In *United Nations Sanctions and International Law*. Hague : Kluwer Law International, 2001. s. 32. ISBN 978-90-04-50287-1

⁴ ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In *Economic Sanctions in International Law and Practice*. New York: Routledge, 2020. s. 27. ISBN 9780429629655

⁵ MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ, Katarína. *Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť)*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2018. s. 88. ISBN 978-80-225-4753-6.

⁶ BLACKWELL, Sara. *Sanctions and International Law: Exploring the Legality and Implications*. In *The Blackwell Firm* [online]. 2023. Dostupné na: <https://theblackwellfirm.com/sanctions-and-international-law-exploring-the-legality-and-implications/>

treba na identifikovanie protiprávneho konfliktu, aby sa splnili podmienky, ktoré sa z hľadiska medzinárodného práva treba na existenciu protiprávneho správania. Najhlavnejšou podmienkou protiprávneho konanie je, aby protiprávne správanie bolo možné pričítať štátu a aby štát, ktorému sa protiprávne správanie pričítava, tým porušil svoj medzinárodnoprávny záväzok (objektívny prvok)⁷.

V prvom rade odpoveďou na protiprávny čin môže byť len pozastavenie medzinárodného záväzku voči zodpovednému štátu - protiopatrenia. Rozdiel medzi protiopatreniami a sankciami je to, že sankcie sú veľmi špecifické opatrenia. Protiopatrenie je opatrenie, ktoré má dočasné účinky a donucovací charakter, zatiaľ čo sankcia má konečné účinky a sankčný charakter. Sankcie majú navyše exemplárny charakter zameraný na iné krajiny, ktorý protiopatrenia nemajú⁸. Za sankcie sa najlepšie považujú trestné opatrenia a hlbší nátlak, ako je potrebné na donútenie zodpovedného štátu, aby zastavil svoje protiprávne konanie. Samozrejme, vo všeobecnom zmysle možno za sankcie považovať všetky opatrenia určené na presadzovanie práva⁹. Aby boli sankcie jednoznačne zákonné, musia ich vykonávať medzinárodné organizácie, ktoré predstavujú centralizované mechanizmy, ktoré naznačil Brierly¹⁰. Nejde len o to, koľko štátov sa podieľalo na rozhodnutí uložiť sankcie, ale skôr o to, či toto rozhodnutie prijali štáty konajúce pod záštitou organizácie, ktorá je na to kompetentná.¹¹

Sankcie teda nie sú prejavom odvety, ale legálnym nástrojom na presadzovanie medzinárodného práva. Každý odpor voči oprávnenému vedeniu sankcií by bol len pokračovaním v protiprávnom správaní, na ktoré je poškodený oprávnený reagovať zvýšenou intenzitou donucovacích prostriedkov. Sankcie však nemôžu byť vecou ľubovôle, a už vôbec nie príležitosťou na uplatnenie ozbrojenej sily.

---

⁷ MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ, Katarína. Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť). Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2018. s. 89. ISBN 978-80-225-4753-6.

⁸ WHITE, Nigel – ABASS, Ademola. Countermeasures and Sanctions. In International Law, 5th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2018. s. 538. ISBN 978-0-19-879183-6

⁹ Tamtiež, s. 537

¹⁰ GOWLLAND-DEBBAS, Vera. United Nations Sanctions and International Law. Hague : Kluwer Law International, 2001. s. 6. ISBN 978-90-04-50287-1

¹¹ WHITE, Nigel – ABASS, Ademola. Countermeasures and Sanctions. In International Law, 5th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2018. s. 538. ISBN 978-0-19-879183-6

Podľa Mráza a Brockovej¹² zákaz použitia sily ako jeden zo základných pilierov medzinárodného práva priniesol so sebou aj zmeny v štruktúre právnych následkov porušovania medzinárodných pravidiel. Tieto zmeny sa dotýkajú tak oblasti zodpovednosti štátov, ako aj nástrojov na vynuovenie dodržiavania medzinárodného práva, akými sú sankcie. Donucovacie opatrenia už nie sú len prejavom vôle štátov, ale sú zakotvené v medzinárodnom práve a slúžia na dosiahnutie cieľov stanovených v tomto práve. Zákaz použitia sily tak viedol k prepracovaniu systému donucovania, v ktorom sankcie zohrávajú dôležitú úlohu. Pri porušení pravidla medzinárodného práva vzniká obligatórny zodpovednostný právny vzťah, ktorý porušovateľa donucuje napraviť protiprávny stav. Samotný zodpovednostný právny vzťah tak plní funkciu nepriameho donútenia, pričom hrozba vzniku zodpovednostnej povinnosti pôsobí preventívne v prospech dodržiavania medzinárodnoprávneho poriadku. Ak porušovateľ nespĺní zodpovednostnú povinnosť, nastupuje sankčný právny vzťah. V tomto vzťahu má poškodený štát subjektívne právo prikrčiť k priamemu donúteniu, ktorému zodpovedá korelatívna povinnosť porušovateľa strpieť výkon práva.

1.2 Bezpečnostná rada OSN a jej právomoci pri prijímaní sankcií

Základ sankcií OSN podľa medzinárodného práva vychádza z kapitoly VII Charty OSN, konkrétnejšie z článku 41, ktorý zahŕňa donucovacie opatrenia, ktoré nezahŕňajú použitie ozbrojenej sily. Zatiaľ, čo v článku 41 nie je výslovne uvedené slovo „sankcie“, sú v ňom uvedené konkrétne sankčné opatrenia, ktoré sa majú prijať, pričom zároveň objasňuje, že tento zoznam nie je vyčerpávajúci: *Bezpečnostná rada môže rozhodnúť, aké opatrenia nezahŕňajú použitie ozbrojenej sily, aby sa uplatnili jej rozhodnutia a môže vyzvať členov Organizácie Spojených národov, aby takéto opatrenia uplatňovali.*¹³ Môže ísť o úplné alebo čiastočné prerušenie: hospodárskych stykov, železničných, námorných, leteckých, poštových, telegrafických, rádiových a iných komunikačných prostriedkov alebo/a prerušenie diplomatických stykov.¹⁴

---

¹² MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ, Katarína. Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť). Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2018. s. 100. ISBN 978-80-225-4753-6.

¹³ OSN. Charta Organizácie spojených národov: Článok 41. New York: OSN, 1945. s. 383

¹⁴ GOSNELL, Rachael. Economic Sanctions: A Political, Economic, and Normative Analysis. In International Relations and Diplomacy : scientific journal [online]. Maryland, USA: University of Maryland, marec 2018, roč. 6, č. 3, s. 152-170. DOI: 10.17265/2328-2134/2018.03.002

Článok 41 Rada použila na celý rad iných účelov a opatrení, ako sú sankcie, ako je vytvorenie medzinárodných tribunálov (napr. Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu a Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu) alebo kompenzačné fondy (napr. Kompenzačná komisia OSN).¹⁵

Bezpečnostná rada OSN je výkonnou inštitúciou systému Organizácie Spojených národov. Článok 24 Charty OSN stanovuje, že Bezpečnostná rada má primárnu zodpovednosť za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti a Článok 25 ukladá všetkým členským štátom povinnosť prijímať a vykonávať rozhodnutia Bezpečnostnej rady. Článok 103 Charty stanovuje, že záväzky členských štátov OSN podľa Charty majú prednosť pred akýmikoľvek záväzkami vyplývajúcimi z akýchkoľvek iných zmlúv, ktorých zmluvnými stranami môžu byť členovia, a to v rozsahu, v akom môžu byť záväzky v rozpore – čo znamená, že vyhovieť rozhodnutiu Bezpečnostnej rady bude mať prednosť pred inými zmluvnými záväzkami. Jednou zo základných funkcií Bezpečnostnej rady, vyjadrenou v článku 39 Charty, je „určiť existenciu akéhokoľvek ohrozenia mieru, porušenia mieru alebo agresiu“ a „vydávať odporúčania alebo rozhodovať o tom, aké opatrenia majú byť prijaté v súlade s článkami 41 a 42 s cieľom zachovať alebo obnoviť medzinárodný mier a bezpečnosť.“¹⁶ Článok 42 stanovuje, že Bezpečnostná rada má právomoc povoliť členským štátom použiť silu proti tým štátom, ktoré sú rozhodnuté predstavovať hrozbu pre mier a bezpečnosť, ale pred akýmikoľvek takýmto použitím sily Bezpečnostná rada môže povoliť iné opatrenia na riešenie hrozby mieru. Tento Článok je dôležitým nástrojom na udržanie medzinárodného poriadku a bezpečnosti. V prípade ohrozenia mieru môže Valné zhromaždenie OSN prejednávať otázky týkajúce sa mieru a činiť odporúčania. BR OS má právomoc prijať opatrenia, ktoré môžu zahŕňať sankcie alebo vojenskú akciu.¹⁷

Tento rámec poskytuje Bezpečnostnej rade silnú právomoc určiť, že politika daného štátu predstavuje hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť, prijímať rozhodnutia, ktoré vyzývajú dotknutý štát, aby zmenil svoju politiku alebo správanie, a vyžadovať, aby všetky

---

¹⁵ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

¹⁶ MARTIN, Craig. Economic Sanctions Under International Law: A Guide for Canadian Policy. Toronto: Rideau Institute on International Affairs, 2021. s. 12. ISBN 978-1-7751759-1-9.

¹⁷ OSN. Charta Organizácie spojených národov: Článok 42. New York: OSN, 1945. s. 389

členské štáty uložili ekonomické sankcie v rôznych formách s cieľom prinútiť cieľový štát, aby sa podriadil rozhodnutiu Bezpečnostnej rady. Ak ide o ekonomické sankcie a tie nie sú schválené Bezpečnostnou radou OSN, zvyčajne vyvolávajú otázky, či sú v súlade s medzinárodným obchodným právom, alebo či skutočne predstavujú nezákonný nátlakový zásah do vnútorných záležitostí štátu.¹⁸

Článok 16 Paktu Spoločnosti národov mal tri slabé miesta, ktoré boli opravené v jeho nástupcovi, Článku 41 Charty OSN: Článok 16 úzko určoval, za akých okolností sa budú uplatňovať sankcie (t. j. medzištátna vojna), konkrétne definoval, akú formu budú mať sankcie (t. j. komplexné diplomatické a ekonomické), a nepodarilo sa mu centralizovať rozhodovanie. Na rozdiel od toho, Článok 41 neurčuje, za akých situácií možno sankcie uplatniť, a poskytuje iba usmernenia, pokiaľ ide o typy opatrení, ktoré sa môžu implementovať, pričom rozhodovacia právomoc sídli centrálné v rámci Rady. Článok 41 je flexibilný, pokiaľ ide o uplatňovanie rôznych opatrení na riešenie vyvíjajúcich sa hrozieb pre medzinárodný mier a bezpečnosť.¹⁹

Podľa kapitoly VII Charty OSN je za vykonávanie medzinárodných sankcií zodpovedná predovšetkým Bezpečnostná rada OSN. Z toho vyplýva, že sankcie vykonáva spoločenský orgán. Činnosť Bezpečnostnej rady nahrádza individuálne opatrenia členských štátov OSN. Spoločenská vôľa sa tak vnucuje individuálnej vôli. Jasne stanovená úloha Bezpečnostnej rady poskytuje systému sankcií inštitucionálnu pevnosť, ktorá v rámci Spoločnosti národov chýbala. Skutočná úloha, ktorú Bezpečnostná rada zohráva, je dôsledkom primárnej zodpovednosti, ktorú Charta OSN pripisuje tomuto orgánu v oblasti medzinárodného mieru a bezpečnosti. Bezpečnostná rada nesie hlavnú zodpovednosť za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.²⁰ Má 15 členov z toho 5 stálych členov s právom veta: Čína, Ruská Federácia, Francúzsko, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Spojené štáty americké. Ďalej má 10 nestálych členov, z ktorých päť volí Valné zhromaždenie každý rok na dvojročné obdobie. Každý jeden člen Bezpečnostnej rady má jeden hlas.²¹

---

¹⁸ Otázky, ktoré budú riešené nižšie v kapitole 3 (Sankčný režim v Iraku)

¹⁹ CHARRON, Andrea. UN Sanctions and Conflict: Responding to peace and security threats. New York: Routledge, 2011. s. 2-5. ISBN 978-0-203-80756-9

²⁰ ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In Economic Sanctions in International Law and Practice. New York: Routledge, 2020. s. 26. ISBN 9780429629655.

²¹ SECURITY COUNCIL REPORT. The UN Security Council Handbook: A User's Guide to Practice and Procedure. In Security Council Report [online]. 2019. Dostupné na: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/the-un-security-council-handbook-by-scr-1.pdf>

Od roku 1990 Rada výrazne zvýšila svoju činnosť a v súčasnosti zasadá takmer nepretržite. Vysiela vojenské operácie, ukladá sankcie, poveruje inšpekciami zbraní, vysiela volebných pozorovateľov a ďalšie.²² Podľa Charty OSN sú všetky členské štáty povinné dodržiavať rozhodnutia Rady. Bezpečnostná rada má vedúcu úlohu pri určovaní existencie ohrozenia mieru alebo aktu agresie. Vyzýva strany sporu, aby ho urovnali mierovými prostriedkami, a odporúča metódy úpravy alebo podmienky urovnania. V niektorých prípadoch môže Bezpečnostná rada pristúpiť k uvaleniu sankcií alebo dokonca povoliť použitie sily na udržanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.²³

Bezpečnostná rada je podľa Charty OSN ústredným orgánom zodpovedným za vykonávanie sankcií. Mechanizmus sankcií ustanovený Chartou OSN je založený na Kapitole VII, ktorá hovorí o opatreniach v súvislosti s ohrozením mieru, porušením mieru a agresívnymi činmi. Podľa Kapitoly VII predstavujú sankcie politickú reakciu na porušenie medzinárodného mieru, a nie právnu reakciu na porušenie medzinárodného práva. Aj keď porušenie mieru zo strany štátu predstavuje porušenie článku 2 ods. 4 Charty OSN, sankcie nemožno analyzovať pri posudzovaní zodpovednosti štátov. Sankcie OSN prijaté podľa Kapitoly VII majú špecifický účel. Ich cieľom je posilniť rozhodnutia Bezpečnostnej rady, ktoré boli prijaté na udržanie alebo obnovenie mieru, tým, že prinúti príjemcu, aby ich dodržiaval. Účelom sankcií je zmeniť správanie členského štátu, ktorý ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť, a nie trestať alebo inak vymáhať odplatu. Ďalej sa týmto výkonom a implementáciou sankcií zo strany BR OSN budeme venovať rozsiahlejšie v kapitole 3 tejto práce.²⁴

Sankcie OSN, ktoré sa uplatňujú podľa článku 41 Charty OSN, pozostávajú zo všetkých opatrení "nezahŕňajúcich použitie ozbrojenej sily", ktoré môže Bezpečnostná rada OSN prijať na vykonanie svojich rozhodnutí. Sankcie sú jedným z rozhodujúcich nástrojov, ktoré Bezpečnostná rada využíva v rámci svojho úsilia o udržanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Ak sú uvalené v situáciách ozbrojeného konfliktu, ich hlavným cieľom je

---

²² GLOBAL POLICY FORUM. The UN Security Council. In Global Policy Forum [online]. 2005. Dostupné na: <https://archive.globalpolicy.org/security/index.htm>

²³ SECURITY COUNCIL REPORT. The UN Security Council Handbook: A User's Guide to Practice and Procedure. In Security Council Report [online]. 2019. Dostupné na: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/the-un-security-council-handbook-by-scr-1.pdf>

²⁴ ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In Economic Sanctions in International Law and Practice. New York: Routledge, 2020. s. 24. ISBN 9780429629655

prispiet' k zmierneniu a predchádzaniu eskalácii alebo návratu k násilnému konfliktu.²⁵ Sankcie sa používajú aj na boj proti terorizmu. V praxi sankčné režimy OSN najčastejšie zahŕňajú zmrazenie aktív, zákazy cestovania, zbrojné embargá a zákazy predaja komodít, ktoré neskôr rozvádzam v kapitole 1.4. Uplatňujú sa voči jednotlivcom a subjektom s cieľom zmeniť ich správanie, obmedziť ich činnosť alebo signalizovať, že ich konanie sa vymyká všeobecne uznávaným medzinárodným normám. Z článku 25 Charty OSN vyplýva pre členské štáty právna povinnosť vykonávať rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN vrátane výzvy Rady na uvalenie sankcií podľa článku 41.²⁶

Bezpečnostná rada má ďalší právny základ na uvalenie sankcií, a to článok 94 ods. 2 kapitoly XIV Charty OSN. Na základe tohto ustanovenia môže Medzinárodný súdny dvor (MSD) povoliť Bezpečnostnej rade prijať opatrenia na zabezpečenie výkonu rozhodnutí MSD. Sankcie, ktoré môže Bezpečnostná rada v tejto súvislosti uložiť, sa považujú za sankcie trestnoprávnej povahy, keďže odmietnutie výkonu rozhodnutia predstavuje trestný čin.²⁷ MSD sa považuje za hlavný súdny orgán OSN a je orgánom, ktorému môžu štáty predkladať svoje právne spory podľa článku 36 Charty OSN. BR OSN môže vydať odporúčanie na prijatie opatrení. Ďalšou úlohou MSD je poskytovať Valnému zhromaždeniu a Bezpečnostnej rade poradné stanovisko k akejkoľvek právnej otázke podľa článku 96 Charty OSN.²⁸ Pokiaľ ide o nedodržiavanie právnych predpisov, BR OSN ešte nevyužila svoje právomoci podľa článku 94 ods. 2 na vykonanie rozsudku. V prípade *Lockerbie case* v januári 1992 BR OSN prijala rezolúciu č. 731, v ktorej nariadila Líbyi, aby "poskytla úplnú a účinnú odpoveď" na žiadosti Spojeného kráľovstva a USA. O dva mesiace neskôr sa Líbya obrátila na Medzinárodný súdny dvor so žiadosťou o rozsudok, ktorý by vyhlásil porušenie záväzku USA a Spojeného kráľovstva podľa Montrealského dohovoru, a tiež o predbežné opatrenia na zabránenie vydania. Pred vydaním rozsudku Medzinárodného súdneho dvora Bezpečnostná rada prijala rezolúciu č. 748 podľa kapitoly VII Charty OSN, ktorou sa ukladajú povinné sankcie v prípade, že Líbya nesplní

---

²⁵ BRUBAKER, Rebecca – HUVÉ, Sophie. Conflict-related UN sanctions regimes and humanitarian action: A policy research overview. In *International Review of the Red Cross: scientific journal* [online]. New York, USA: Cambridge University Press, 2021, č. 103, s. 385-402. DOI: 10.1017/S1816383121000412

²⁶ Tamtiež, s. 386-387

²⁷ ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In *Economic Sanctions in International Law and Practice*. New York: Routledge, 2020. s. 25. ISBN 9780429629655.

²⁸ UŠIAK, Jaroslav – SAKTOROVÁ, Ľubica. The International Court Of Justice And The Legality of UN Security Council Resolutions. In *DANUBE: Law and Economics Review: scientific journal* [online]. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2014, roč. 5 č. 3, s. 201-212. DOI: 10.2478/danb-2014-0011

svoje povinnosti.²⁹ Avšak v prípade *Corfu Channel case* BR OSN v rezolúcii č. 22 odporučila Albánsku a Spojenému kráľovstvu, aby svoj spor okamžite predložili MSD. Podobne BR OSN požiadala Súdny dvor len o jedno poradné stanovisko, a to v roku 1970 v rezolúcii 284, keď požiadala o poradné stanovisko k právnym dôsledkom pretrvávajúcej prítomnosti štátov Juhoafrickej republiky v Namíbii.³⁰

1.2.1 Formy sankcií prijímaných Bezpečnostnou radou OSN

OSN využíva rôzne nástroje na ovplyvňovanie politiky iných vlád. Týmito nástrojmi, v poradí narastajúcej závažnosti, sú diplomatické presvedčanie, verejné vypočutia, neekonomické sankcie, ekonomické sankcie a vojenské akcie. Môžu sa uplatňovať buď jednostranne, alebo v spojení s inými krajinami prostredníctvom Organizácie Spojených národov alebo iných medzinárodných organizácií a regionálnych organizácií. Po útoku z 11. septembra došlo k výraznému posunu smerom k cieľným alebo takzvaným inteligentným sankciám, ktorých cieľom je minimalizovať utrpenie nevinných civilistov. Sankcie majú rôzne formy vrátane zákazov cestovania, zmrazenia aktív, zbrojných embárg, kapitálových obmedzení, zníženia zahraničnej pomoci a obchodných obmedzení.³¹

Podľa Jonathana Mastersa z Rady pre zahraničné vzťahy USA sú ekonomické sankcie definované ako prerušenie obvyklých obchodných a finančných vzťahov na účely zahraničnej a bezpečnostnej politiky.³² Sankcie môžu byť komplexné a môžu zakazovať komerčnú činnosť v súvislosti s celou krajinou, ako je napríklad dlhodobé americké embargo na Kubu, alebo môžu byť ciele a blokovat' transakcie s konkrétnymi podnikmi, skupinami alebo jednotlivcami.

Ekonomická sankcia je akékoľvek obmedzenie uložené jednou krajinou (odosielateľom) na medzinárodný obchod s inou krajinou (cieľom) s cieľom presvedčiť vládu cieľovej krajiny,

---

²⁹ UŠIAK, Jaroslav – SAKTOROVÁ, Ľubica. The International Court Of Justice And The Legality of UN Security Council Resolutions. In DANUBE: Law and Economics Review: scientific journal [online]. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2014, roč. 5 č. 3, s. 201-212. DOI: 10.2478/danb-2014-0011

³⁰ SECURITY COUNCIL REPORT. Monthly Forecast: January 2017. In Security Council Report [online]. 2017. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/2017_01_forecast.pdf

³¹ MARTIN, Craig. Economic Sanctions Under International Law: A Guide for Canadian Policy. Toronto: Rideau Institute on International Affairs, 2021. s. 7. ISBN 978-1-7751759-1-9.

³² MASTERS, Jonathan. What Are Economic Sanctions?. In Council on Foreign Relations [online]. 2019. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economicsanctions#:~:text=Economic%20sanctions%20are%20defined%20as%20the%20withdrawal%20of,and%20financial%20relations%20for%20foreign-%20and%20security-policy%20purposes.>

aby zmenila politiku. Ekonomické sankcie zahŕňajú: Obmedzenie vývozu do cieľovej krajiny, obmedzenie dovozu z cieľovej krajiny, obmedzenie investícií v cieľovej krajine alebo zákaz súkromných finančných transakcií medzi občanmi odosielajúcej krajiny a občanmi alebo vládou cieľovej krajiny, obmedzenie schopnosti vládnych programov odosielajúcej krajiny, napríklad ako je Americká exportno-importná banka (Ex-Im Bank), pomáhať pri obchodovaní a investíciách s cieľovou krajinou³³.

Sankcionujúca krajina môže tiež uplatniť neekonomické sankcie voči cieľovej krajine, aby presvedčila svoju vládu, aby zmenila politiku. Na rozdiel od ekonomických sankcií, ktoré majú cieľovú krajinu finančne postihovať, neekonomické sankcie sú zamerané na popretie legitimacy alebo prestíže. Medzi neekonomické sankcie patria: zrušenie ministerských a summitových stretnutí s cieľovou krajinou, odmietnutie víz vládny úradníkom cieľovej krajiny na vstup do odosielajúcej krajiny, blokovanie cieľovej krajiny v vstupe do medzinárodných organizácií, postaviť sa proti snahe cieľovej krajiny usporiadať veľmi viditeľné medzinárodné podujatia (napr. ako sú olympijské hry), zdržiavanie zahraničnej pomoci.³⁴

Sankcionujúce krajiny vymedzujú tri všeobecné kategórie politických cieľov, na ktoré možno uplatniť ekonomické sankcie: ciele národnej bezpečnosti, iné ciele zahraničnej politiky a riešenie sporov v oblasti medzinárodného obchodu a investícií. Ekonomické sankcie možno použiť takisto aj na odvrátenie vojenskej agresie alebo na prinútenie agresora stiahnuť svoje ozbrojené sily zo sporného územia. Za takýchto okolností môže Bezpečnostná rada OSN vyzvať krajiny, aby uplatňovali ekonomické sankcie. Na obmedzenie šírenia zbraní možno zhodne použiť ekonomické sankcie. Sankcie voči krajinám ktoré sa snažia získať zbrane v rozpore s medzinárodnými režimami, ktoré kontrolujú šírenie jadrových, chemických a biologických zbraní a raketovej technológie, sú účinnejšie, ak sa použijú multilaterálne a sú zamerané proti vodcom a ozbrojeným silám porušujúcej krajiny.³⁵

Veľká časť prípadov z praxe zavádza ekonomické sankcie v prípade na potrestanie krajiny, ktorá ospravedlňuje alebo sponzoruje terorizmus. Sankcie súvisiace s terorizmom sa

---

³³ SCHAEFER, Brett. A User's Guide To Economic Sanctions. In The Backunder: vedecký časopis The Heritage Foundation. Washington: The Heritage Foundation, 1997, č. 1126, s. 4.

³⁴ Tamtiež, s. 4

³⁵ Tamtiež, s. 5

zvyčajne uplatňovali jednostranne štátmi. Tieto sankcie môžu byť použité aj na podporu iných cieľov zahraničnej politiky, ako je dodržiavanie ľudských práv a demokratizácia, modifikujú správanie nielen prostredníctvom priamych negatívnych dôsledkov³⁶, ktoré vyplývajú z takto uložených obmedzení alebo obmedzení, ale aj prostredníctvom širšej signalizačnej funkcie, ktorá ukladá nepriame náklady „vyhnaním“ cieľov sankcií. Najtradičnejšia forma ekonomickej sankcie zahŕňa uplatnenie obchodných obmedzení. Tieto sa zvyčajne implementujú prostredníctvom kontrol vývozu a dovozu alebo iných obmedzení obchodu s cieľovým štátom vrátane uvalenia zvýšených ciel alebo iných pokút. Hoci tieto môžu byť zamerané na určité sektory alebo priemyselné odvetvia (ako sú zbrane alebo jadrové technológie) a podobne môžu z humanitárnych dôvodov vyňať určité tovary, ako sú potraviny a lieky.

Ako uvádzam konkrétne na príklade Iraku - ekonomické sankcie majú aj formu zmrazenia aktív a obmedzenia alebo obmedzenia toku finančných prostriedkov alebo iných aktív do a z cieľového štátu, jednotlivcov alebo iných subjektov. Tieto obmedzenia môžu byť implementované rôznymi spôsobmi v závislosti od domáceho právneho systému, ale výsledkom je prinútenie finančných inštitúcií zmraziť aktíva a transakcie, v ktorých majú cieľové štáty, fyzické osoby alebo iné právnické osoby finančný záujem.³⁷

V tejto kapitole rozvádzam aj ďalšie druhy cielených sankcií ako diplomatické sankcie, ktoré sú najstarším druhom sankcií z roku 1917. Patria sem nástroje ako prerušenie diplomatických stykov s cieľovou krajinou alebo odvolanie diplomatických zástupcov. Obmedzenie diplomatických väzieb, ako napríklad požiadavka na odvolanie niektorých alebo všetkých diplomatov alebo dokonca uzavretie veľvyslanectva, je spôsob vyjadrenia extrémneho odsúdenia politiky prijímajúcej krajiny.³⁸ Diplomatické sankcie sú politické opatrenia prijaté na vyjadrenie nesúhlasu alebo nevôle s určitým konaním prostredníctvom diplomatických a politických, ekonomických alebo vojenských vzťahov. Opatrenia diplomatických sankcií zahŕňajú obmedzenia alebo zrušenie návštev vlád na vysokej úrovni alebo vyhostenie alebo stiahnutie diplomatických misií alebo zamestnancov. „Prerušenie diplomatických stykov“ je

---

³⁶ SCHAEFER, Brett. A User's Guide To Economic Sanctions. In The Backunder: vedecký časopis The Heritage Foundation. Washington: The Heritage Foundation, 1997, č. 1126, s. 6

³⁷ Tamtiež, s. 7.

³⁸ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

možné opatrenie, ktoré sa konkrétne uvádza v článku 41 Charty OSN. Historicky boli diplomatické sankcie jednou z najčastejšie používaných foriem sankcií a predtým ich celé medzinárodné spoločenstvo uplatňovalo proti krajinám ako Irak, Líbya, Južná Rodézia, Líbya, Sudán, Juhoslávia, Angola a Afganistan pod vládou Talibanu v rokoch 1994-2001. Diplomatické sankcie sú najúčinnnejšie, ak sa vykonávajú na základe rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN. V opačnom prípade sú jednostranné voči autonómnej politike konkrétnych krajín, čím sú menej univerzálne a menej efektívne.³⁹

Ďalším druhom cielených sankcií je zbrojné embargo - nástroj dostupný pre medzinárodné spoločenstvo. Zvyčajne sa používa proti krajinám, ktoré používajú svoje ozbrojené sily v rozpore s medzinárodným právom útokmi na susedné krajiny, alebo v rozpore s medzinárodnými normami a ľudskými právami tým, že útočia na vlastný ľud. Sú všeobecne akceptované, pretože nepoškodzujú ekonomický blahobyt nevinných ľudí a môžu im pomôcť tým, že zabránia odklonu národného bohatstva alebo vojenského vybavenia. Existujú prípady, v ktorých môže byť zbrojné embargá opodstatnené. Ako sa ďalej venujem týmto druhom cielených sankcií v kapitole 3, sankcie proti Iraku po jeho invázii do Kuvajtu v roku 1990, práve tento sankčný režim do značnej miery zmenil charakter hospodárskych sankcií. Zahŕňal nielen veľmi rozsiahle obchodné embargo sústredené na štát, ktoré obmedzovalo obchod so všetkými zbraňami.⁴⁰ Právo veta piatich stálych členov Bezpečnostnej rady OSN však takémuto konaniu bráni. Článok 51 dáva všetkým krajinám právo na sebaobranu, ktorá zrejme vylučuje medzinárodné embargá na zbrane. Sankcie majú tendenciu postaviť princípy proti sebe v zásadnej rivalite.

Zákazy cestovania sú súčasťou všetkých v súčasnosti platných sankčných režimov OSN. Zákaz cestovania nadobudlo mnoho podôb: komplexný zákaz cestovania pre všetkých štátnych príslušníkov krajiny, zákaz cestovania do celej krajiny, zákaz cestovania na územie kontrolované povstalcami v rámci krajiny, letecký zákaz všetkých letov do alebo z krajiny a zákaz prevádzky národnej leteckej spoločnosti.⁴¹

---

³⁹ MARTIN, Craig. *Economic Sanctions Under International Law: A Guide for Canadian Policy*. Toronto: Rideau Institute on International Affairs, 2021. s. 14-15. ISBN 978-1-7751759-1-9.

⁴⁰ Tamtiež.

⁴¹ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

V poslednej dobe vzrástla preferencia cielených sankcií, ktoré sa týkajú konkrétnych jednotlivcov alebo firiem. Týmto jednotlivcom alebo spoločnostiam môže byť zakázaný vstup do krajiny uložením sankcií. „Cielené sankcie“ alebo „inteligentné sankcie“, ako napríklad „inteligentné bomby“, majú zamerať svoj vplyv na vodcov, politické elity a segmenty spoločnosti, o ktorých sa domnieva, že sú zodpovedné za nevhodné správanie, a zároveň znížiť vedľajšie škody pre širokú populáciu a tretie krajiny.⁴² Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov môže zaviesť sankcie voči politickým vodcom alebo ekonomickým jednotlivcom, obmedziť zahraničné cesty osôb zo zoznamu (zákaz cestovania), zmraziť majetok patriaci osobám alebo subjektom zo zoznamu a blokovat' nové zmluvy. Tieto osoby a podniky môžu nájsť spôsoby, ako sa vyhnúť sankciám, no stále trpia stratenou prestížou a komplikáciami vo svojich záležitostiach. Cielené sankcie sú medzi členskými štátmi OSN obľúbené, pretože ich náklady sú nízke. Ich použitie je jednoduché a lákavé. Existuje však málo dôkazov, že majú veľký vplyv na hlavné ciele, ako je zastavenie terorizmu, ukončenie šírenia jadrových zbraní alebo ukončenie porušovania ľudských práv. Minimalizujú narušenie ekonomiky každého a minimalizujú finančné náklady. Následok udelenia sankcií krajina, ktorá ukladá sankcie, trpí len zhoršením výpadku komunikácie s krajinou, na ktorú uvalila sankcie. Sankcionovaná krajina trpí na prestíži, ale nie na blahu jej obyvateľov vo všeobecnosti. Z rovnakého dôvodu sa cielené sankcie považujú za relatívne neúčinné.⁴³

Cielené sankcie sa uplatňujú najmä prostredníctvom selektívnych embárg. Selektívne embargo umožňuje BR OSN prispôbiť sankcie situácii v danom štáte. Prax OSN odhaľuje mnoho príkladov cielených sankcií, ktoré sa týkajú embarga na zbrane a súvisiace materiály, ekonomických sankcií (zmrazenie zahraničných aktív, obmedzenie prístupu na medzinárodné finančné trhy, zastavenie akéhokoľvek medzinárodného platobného prevodu v prospech štátu alebo iného štátu alebo cieľového subjektu), obmedzenia cestovania a komerčných letov, ako aj obmedzenia obchodu s prírodnými zdrojmi, ako sú ropné/ benzínové produkty a iné. Obmedzenia voči osobám podozrivým z účasti na medzinárodnom terorizme alebo z jeho finančnej podpory predstavujú obzvlášť účinnú formu cielených sankcií. Bezpečnostná rada stanovila postup zaradovania a vyradovania osôb, na ktoré sa vzťahujú sankcie, ako aj dôvody

---

⁴² GOSNELL, Rachael. Economic Sanctions: A Political, Economic, and Normative Analysis. In *International Relations and Diplomacy : scientific journal* [online]. Maryland, USA: University of Maryland, marec 2018, roč. 6, č. 3, s. 152-170. DOI: 10.17265/2328-2134/2018.03.002.

⁴³ Tamtiež.

takéhoto zaradovania a vyradovania⁴⁴. V kontexte sankcionovania štátov zo strany OSN môže prijať dva druhy sankcií, a to sankcie, ktoré nezahŕňajú použitie sily, a sankcie, ktoré zahŕňajú vojenské akcie. Článok 41 Charty OSN oprávňuje Bezpečnostnú radu OSN ukladať sankcie, ktoré nezahŕňajú použitie sily. Ak si Bezpečnostná rada môže slobodne vybrať opatrenia, ktoré prijme, článok 41 umožňuje embargo ako prostriedok konania. Bezpečnostná rada môže uložiť úplné embargo, ako to urobila v prípade Iraku po invázii a okupácii Kuvajtu. Bezpečnostná rada zakázala všetok dovoz a vývoz do Iraku a Kuvajtu alebo z Iraku a Kuvajtu (viď kapitola 3). Prax OSN sa obrátila aj na sankcie voči jednotlivcom. Tie majú podobu zákazu cestovania do zahraničia, zmrazenia majetku alebo zákazu obchodovania s dotknutými osobami.⁴⁵ Ďalej sa v tejto kapitole budem venovať cieľným sankciám ekonomického charakteru a použitiu na konkrétnom príklade Iraku v kapitole 3.

Obrázok 1: Uplatňovanie cieľných sankcií OSN

APPLICATION OF TARGETED UN SANCTIONS				
	Travel Ban	Asset Freeze	Arms Embargo	Commodity Interdiction
Somalia/Eritrea 751/1907	•	•	•	•
Al-Qaida 1267	•	•	•	
Iraq 1518		•	•	
Liberia 1521	•	•	•	
DRC 1533	•	•	•	
Côte d'Ivoire 1572	•	•	•	•
Sudan 1591	•	•	•	
Lebanon 1636	•	•		
DPRK 1718	•	•	•	•
Iran 1737	•	•	•	
Libya 1970	•	•	•	
Taliban 1988	•	•	•	
Guinea-Bissau 2048	•			

Zdroj: SECURITY COUNCIL REPORT, Special Research Report – UN sanctions, 2013, s. 10.

⁴⁴ ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In Economic Sanctions in International Law and Practice. New York: Routledge, 2020. s. 31. ISBN 9780429629655.

⁴⁵ Tamtiež, s. 29

1.2.2 Sankčné výbory Bezpečnostnej rady OSN

Táto časť načrtáva inštitucionálny rámec pre sankcie BR OSN: výbory pre rezolúcie a sankcie Bezpečnostnej rady, ako aj panely/skupiny expertov alebo monitorovacie skupiny, ktoré týmto výborom pomáhajú.⁴⁶

V súvislosti s navrhovaním cielených sankcií OSN je niekoľko kľúčových otázok, ktoré Rada zvažuje pri príprave uznesenia Rezolúcie Bezpečnostnej rady. Musí zohľadniť dôvody na uloženie sankcií spolu s ich účelmi v krátkodobom horizonte a cieľmi v dlhodobom horizonte. Ciele sankcií a podľa akých kritérií by sa mali vykonať a zvážiť výnimky. BR OSN zvažuje typy sankcií, ktoré sa majú uložiť, a kombinácia a postupnosť opatrení, ktoré budú s najväčšou pravdepodobnosťou účinné. Inštitucionálne mechanizmy potrebné na implementáciu (napr. výbor pre sankcie, panel/skupina expertov alebo monitorovacia skupina). A dĺžku trvania sankcií (na dobu určitú alebo na dobu neurčitú) a podľa akých kritérií by sa mali ukončiť.⁴⁷

Bezpečnostná rada OSN zriaďuje sankčné výbory, ktoré sú pomocnými orgánmi Bezpečnostnej rady na účely riadenia sankčných režimov. Sú vytvorené podľa článku 29 Charty OSN alebo podľa článku 28 Dočasného rokovacieho poriadku Bezpečnostnej rady, v ktorom sa uvádza, že Rada môže zriaďovať pomocné orgány (článok 29) a menovať komisie, výbory a spravodajcov (článok 28). Výbory nemajú formálnu právomoc prijímať záväzné rozhodnutia, v praxi boli sankčným výborom delegované dôležité úlohy vrátane monitorovania, podávania správ, spravovania výnimiek a správy menovacích zoznamov.⁴⁸ Ich členstvo odzrkadľuje zloženie Rady, pričom predsedom je tradične stály zástupca jedného z 10 volených členských štátov. Na rozdiel od Rady sa v rámci sankčných výborov rozhodovalo na základe konsenzu.

Na pomoc sankčným výborom, najmä pokiaľ ide o monitorovanie a podávanie správ, boli pre väčšinu sankčných režimov zriadené panely/skupiny expertov alebo monitorovacie skupiny. Panely/skupiny expertov a monitorovacie skupiny sa vymenúvajú zo zoznamu

---

⁴⁶ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

⁴⁷ RUYSS, Tom. Sanctions, Retorsions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. In Research Handbook on UN Sanctions and International Law: scientific journal [online]. Ghent: Ghent University. 2016, s. 1-27. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/UCM/ReportHRC48/Academia/submission-tom-ruys-2.pdf>

⁴⁸ MARTIN, Craig. Economic Sanctions Under International Law: A Guide for Canadian Policy. Toronto: Rideau Institute on International Affairs, 2021. ISBN 978-1-7751759-1-9.

expertov prostredníctvom sekretariátu a majú byť nezávislé od vplyvu členov Rady. Členovia Rady však niekedy môžu diskkrétne lobiť na sekretariáte za menovanie svojich vlastných štátnych príslušníkov do panelov a skupín. Väčšina panelov/skupín podáva správy príslušnému výboru pre sankcie a zverejnenie ich správ si vyžaduje konsenzus medzi členmi výboru. Desiatim z 13 súčasných sankčných výborov pomáha panel/skupina odborníkov alebo monitorovacia skupina.⁴⁹

1.2.3 Trendy vo vzťahu k sankciám zo strany Bezpečnostnej rady OSN

Pokiaľ ide o hlavné ciele, o ktoré sa usiluje Bezpečnostná rada, použitie sankcií možno rozdeliť do piatich hlavných kategórií: riešenie konfliktov, nešírenie zbraní hromadného ničenia, boj proti terorizmu, demokratizácia a ochrana civilného obyvateľstva (vrátane ľudských práv).

Desať sankčných režimov by sa dalo kategorizovať ako režimy, ktoré majú stanovený hlavný cieľ riešenia konfliktu. Vzhľadom na mandát Bezpečnostnej rady udržiavať medzinárodný mier a bezpečnosť, tieto sankčné režimy reagujú na vnútroštátny než medzištátny konflikt. Vzhľadom na súčasnú prevahu regionálnych vojnových ekonomík – ekonomických sietí spájajúcich rôzne konflikty v susedných alebo blízkych štátoch sa rozdiel medzi vojnou v rámci štátov a vojnou medzi štátmi čoraz viac stiera. Každý z týchto konfliktov má cezhraničné rozmery, ako je podpora povstaleckých skupín zo strany susedných štátov a obchodovanie s primárnymi komoditami používanými na financovanie konfliktov, z ktorých niektoré sa Rada zamerala na sankcie. Rada nemusí mať jediný cieľ.⁵⁰ Pokiaľ ide o stratégiu Rady pri uplatňovaní sankcií na účely riešenia konfliktov, možno vyvodit' tri základné prístupy – môže ísť napr. o oslabenie cieľa (cieľov), umožnenie ich vojenskej porážky, uľahčenie dohodnutého urovnania

---

⁴⁹ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

⁵⁰ RUYSS, Tom. Sanctions, Retorsions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. In Research Handbook on UN Sanctions and International Law: scientific journal [online]. Ghent: Ghent University. 2016, s. 1-27. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/UCM/ReportHRC48/Academia/submission-tom-ruys-2.pdf>

podnecovaním cieľových osôb, aby sa zapojili do sprostredkovania (napr. režimy KDR a Sudánu) alebo o posilnenie vykonávania mierovej dohody (napr. režim Libérie).⁵¹

Ako sa v priebehu času mení trajektória konfliktu, môže sa vyvíjať aj implicitná stratégia sankcií OSN. Napríklad režim sankcií môže byť najprv zavedený s cieľom uľahčiť sprostredkovanie, ale potom sa môže presunúť smerom k umožneniu vojenskej porážky jednej strany konfliktu (napr. režimov Pobrežia Slonoviny a Somálska). Môže sa stať aj opak, pričom počiatočná stratégia nátlakového ukončenia vojny sa zrejme posunie smerom k uľahčeniu vyjednaného urovnania (napr. režim Talibanu).

Medzi dôležitým sankčným cieľom BR OSN môžeme zaradiť nešírenie zbraní hromadného ničenia. Dva súčasné sankčné režimy OSN sa týkajú nešírenia zbraní: režimy Kórejskej ľudovodemokratickej republiky (KLDR) 1718 a Iránu 1737. Na taktickej úrovni opatrenia zahŕňajú zákaz dovozu materiálov a technológií súvisiacich s vývojom jadrových zbraní a nosičov, ako aj zmrazenie aktív a zákaz cestovania s cieľom obmedziť financovanie a transfery technológií. Oba sankčné režimy zahŕňajú aj „obrátene“ zbrojné embargo, ktoré zakazuje vývoz všetkých druhov zbraní z oboch krajín s cieľom ďalej obmedziť šírenie jadrových zbraní, ako aj vládne financovanie z predaja zbraní. Sankčný režim KLDR obsahuje aj jedinečné ustanovenie zamerané na vojenskú a politickú elitu: zákaz vývozu luxusného tovaru do krajiny.⁵² Čo sa týka boja proti terorizmu, v súčasnosti sú v platnosti dva protiteroristické sankčné režimy OSN: režim Al-Káida 1267 a Libanon 1636. Po teroristických útokoch na USA z 11. septembra 2001 boli ciele sankčného režimu výrazne rozšírené a jeho dizajn bol revidovaný tak, aby prevzal širší rozsah priorit boja proti terorizmu, najmä vo vzťahu ku globálnemu dosahu Al-Káidy.⁵³

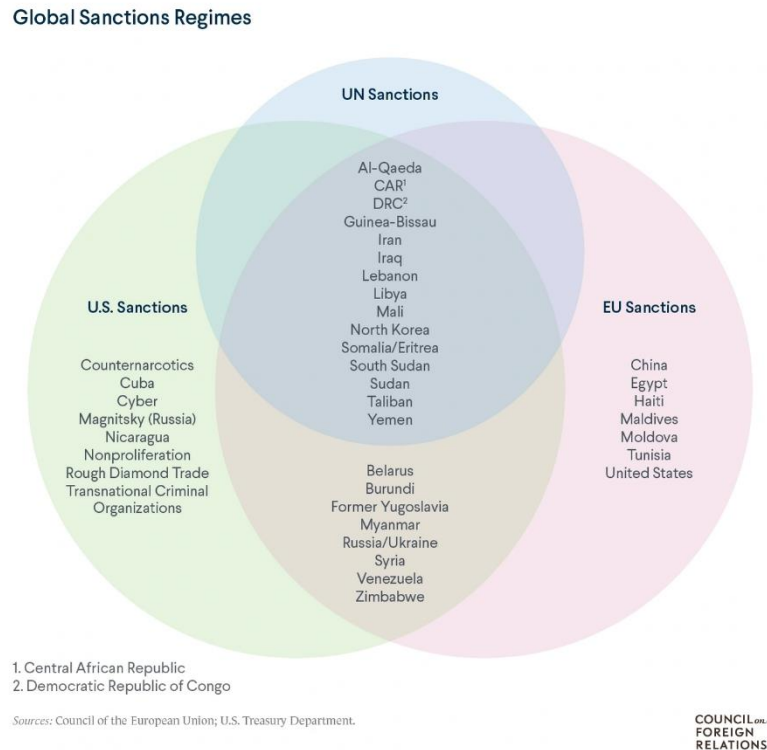
---

⁵¹ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

⁵² Tamtiež, s. 4 - 5

⁵³ Tamtiež, s. 4 - 5

Obrázok 2: Svetové sankčné režimy

Zdroj: MASTERS, J., What Are Economic Sanctions?, 2019, [online].

V zmysle demokratizácie sú platné dva sankčné režimy OSN - iracký sankčný režim 1518 a sankčný režim Guiney-Bissau 2048. BR OSN môže zaviesť sankcie zamerané na finančné aktíva vládneho predstaviteľa a ďalších vysokých predstaviteľov režimu. Tieto zmrazené aktíva môžu byť následne uložené do Rozvojového fondu zriadeného pre danú sankcionovanú krajinu. Takýto sankčný režim možno zaradiť pod demokratizáciu, keďže jeho hlavným cieľom je uľahčiť demokratický prechod v sankcionovanej krajine. Ďalej, v prípade prevratu, môže BR OSN uviesť počet osôb, ktorým zakáže cestovať, napr. aj vrátane náčelníka štábu ozbrojených síl, ktorý môže byť považovaný za hlavného zodpovedného za prevrat. Cieľom takéhoto sankčného režimu je obnovenie ústavného poriadku v sankcionovanej krajine.⁵⁴

Ochrana civilného obyvateľstva pred porušovaním ľudských práv a humanitárneho práva sa považuje za ďalší cieľ Rady. Preambulárne odseky napr. podľa Rezolúcie 1970

⁵⁴ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

odkazujú na „násilie a použitie sily proti civilistom“, „hrubé a systematické porušovanie ľudských práv“, „rozšírené a systematické útoky“, ktoré môžu predstavovať zločiny proti ľudskosti, „zodpovednosť úradov chrániť svoje obyvateľstvo“ a potreba „brať na zodpovednosť tých, ktorí sú zodpovední za útoky na civilistov vrátane síl pod ich kontrolou“. ⁵⁵Jedným z cieľov je ochrana civilného obyvateľstva, sankčný režim sa vyvinul tak, že zahŕňal otázky týkajúce sa stavu zmrazených štátnych aktív prepojené s procesom budovania štátu a demokratizácie. BR OSN môže konštatovať nedodržiavanie rezolúcie a prijať ďalšiu rezolúciu, ktorá povoľuje použitie sily na ochranu civilistov. Oprávňuje členské štáty, ktoré informovali generálneho tajomníka, konajúc na národnej úrovni alebo prostredníctvom regionálnych organizácií alebo dohôd a konajúc v spolupráci s generálnym tajomníkom, aby prijali všetky potrebné opatrenia na ochranu civilistov a civilne obývaných oblastí pod hrozbou útoku. Môžu taktiež zaviesť bezletovú zónu, sprísniť zbrojné embargo, rozšíriť zmrazenie aktív na štátne subjekty (finančné a ropné), zaviesť zákaz letov a vytvoriť tzv. panel odborníkov. Čo radíme medzi nástroje na vynútenie ochrany civilného obyvateľstva.⁵⁶

---

⁵⁵ SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online].2013,s. 5-6. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

⁵⁶ DECAUX, Emmanuel. The definition of traditional sanctions: their scope and characteristics. In International Review of the Red Cross: scientific journal [online]. New York, USA: In International Review of the Red Cross, 2008, roč. 90 č. 870, s. 249-257. Dostupné na: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irc-870_3.pdf

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

S porušením medzinárodného práva verejného prichádza zodpovednosť štátu za protiprávny čin a následne reakcia medzinárodného spoločenstva na tento protiprávny čin. V tejto práci používam ako metodiku práce práve rezolúcie BR OSN vo vzťahu k Iraku a následne sankcie zavedené BR OSN ako reakciu na protiprávne konanie. Hlavné skúmané obdobie v analytickej časti práce začína obdobím prijatia rezolúcie 661 v roku 1990, ktorou sa ustanovili široké sankcie proti Iraku a následne vývojom obdobia do roku 2003. Primárnym východiskovým bodom tejto práce a najmä praktickej časti sú sankcie BR OSN prijaté podľa článku 41 Charty OSN, pozostávajúcich z donucovacích opatrení "nezahŕňajúcich použitie ozbrojenej sily". Sankčný režim v Iraku pretrváva dodnes.

Hlavným cieľom praktickej časti práce je preskúmať dopady sankčného režimu v Iraku na socio-ekonomické postavenie štátu, a to na základe vybraných ukazovateľov, a to so zameraním sa na vymedzené časové obdobie. Z dôvodu uľahčenia analýzy hlavného cieľa sú vypracované parciálne ciele. Prvým parciálnym cieľom je objasniť pozadie konfliktu, identifikovať socio-ekonomickú situáciu s ohľadom na vývoj makroekonomickej situácie v krajine v období do roku 1990 a porovnaním s vývojom do roku 2003. Druhým parciálnym cieľom je zhodnotiť mieru a dopad zavedených sankcií na hospodárstvo Iraku, obyvateľstvo a v konečnom dôsledku aj na vládu Iraku, takisto aj priblížiť zahranično-politickú situáciu po roku 2003 na príklade pôžičiek z Medzinárodného menového fondu. Tretím parciálnym cieľom je objasniť sankčné opatrenia zavedené BR OSN po invázii Kuvajtu Irakom, s využitím dostupnej literatúry a rezolúcií BR OSN. Štvrtým parciálnym cieľom je priblížiť a ukázať na tomto konflikte zmenu v sankčnej praxi Bezpečnostnej rady, ktorá vyplynula zo skúseností tohto konfliktu. Takisto štvrtým parciálnym cieľom je porovnať a hodnotiť rôzne právne analýzy a názory na sankčný režim v Iraku, a poukazovať na jeho silné a slabé stránky po zrušení veľkej väčšiny sankcií po roku 2004. Ako kvantitatívne metódy výskumu boli použité rôzne grafy vývoja HDP krajiny, porovnanie socio-ekonomickej situácie v krajine na základe priemerného veku dožitia, počtu detí zapísaných do škôl, rast inflácie pomocou zahraničných analýz. Takisto pri výpočte a poukázaní dopadu sankcií na zahraničný obchod Iraku boli použité dostupné dáta Svetovej banky.

Vzhľadom na rozsah tohto konfliktu a množstvo zapojených subjektov ale aj množstvo právnych názorov medzinárodného spoločenstva, súčasný stav riešenej problematiky bol spracovaný s využitím rôznych zdrojov ako právnej literatúry od zahraničných autorov a domácich autorov, s využitím súčasnej platnej platného zmluvného a obyčajového práva, Charty OSN a rezolúcií BR OSN, článkov vo vedeckých časopisoch a právnych analýz od rôznych zahraničných autorov, výročných správ OSN a rôznych medzinárodných mimovládnych organizácií. Metodika práce bola vypracovaná na základe čerpania dát z oficiálnych zdrojov, štatistík a ročeniek.

Výsledky mojej práce boli spracované na základe platnej zmluvného a obyčajového práva, právnej literatúry, rezolúcií OSN a na konfrontácii odborných názorov rôznych odborníkov vedeckej spoločnosti, ale aj rôznych politikov a organizácií vystupujúcich v tomto konflikte na strane sankcionujúceho spoločenstva a sankcionovaného štátu. V tejto časti práci boli použité najmä zdroje od cudzojazyčných autorov. Pozadie konfliktu a socio-ekonomický aspekt práce bol spracovaný na základe historických faktov a odborných článkov. Zároveň vládny režim v Iraku v obdobiach 1970-1990 považoval informácie o makroekonomickej situácii v krajine za štátne tajomstvo. Z tohto dôvodu sa pri priblížení a porovnaní ekonomického vývoja v tomto období odvolávam na autorov, ktorí používali hlavnú metódu na odhad výpočtov v tomto období najmä extrapoláciu. Pri vysvetľovaní donucovacích opatrení prijatých medzinárodným spoločenstvom voči Iraku boli použité konkrétne rezolúcie, ktoré uvádzam v kapitole 3. Sankčný paradox a dôsledky časových limitov pre budúce sankcie vyplývajúce zo zavedenia sankcií pre obyvateľstvo postihnutého štátu, v tomto prípade Iraku, slúžia ako hlavný výsledok práce ale aj námet na ďalšie skúmanie a diskusiu.

3 Sankčný režim v Iraku (výsledky práce a diskusia)

3.1 Iracká ekonomika pred vplyvom sankcií - porovnanie

V 80. rokoch 20. storočia mal Irak jednu z najvyspelejších ekonomík arabského sveta. Aj keď ho zasiahla iránsko-iracká vojna, mal okrem ropného priemyslu aj významný priemyselný sektor, relatívne dobre rozvinutý dopravný systém a pomerne dobrú infraštruktúru. Irak mal relatívne veľkú strednú triedu, úroveň príjmov na obyvateľa porovnateľnú s Venezuelou, Trinidadom alebo Kóreou, jeden z najlepších vzdelávacích systémov v arabskom svete, vzdelané obyvateľstvo a všeobecne dobrú úroveň zdravotnej starostlivosti. Napriek tomu bol Irak centrálne riadenou príkazovou ekonomikou, ktorá bola vo veľkej miere závislá od príjmov z ropy, aby mohla financovať svoje kľúčové inštitúcie a rozvojový program. Koncom 80. rokov 20. storočia Irak experimentoval s privatizáciou, funkčnou autonómiou niektorých prvkov hospodárstva a obmedzeným využívaním trhových síl.⁵⁷ Táto iniciatíva sa však skončila s príchodom prvej vojny v Perzskom zálive a prvými sankciami uvalenou BR OSN rezolúciami 661 a 667. Počas desiatich rokov od roku 1991 sa priemyselná a poľnohospodárska kapacita Iraku rozpadla, jeho dopravné a infraštruktúrne systémy sa zhoršili a úroveň vzdelania a životná úroveň obyvateľstva sa znížila. Po roku 1995 sa obnovil vývoz ropy v rámci programu OSN Ropa za potraviny (OFFP), aj keď v nižšej miere. Jej výrobná kapacita sa však zhoršila z dôvodu nedostatku vstupov.⁵⁸ Niektoré hospodárske zariadenia boli poškodené počas vojny a jej chaotických následkov. Irak musel pri obnove svojho hospodárstva v podstate začať odznova. Jeho obrovské zdroje ropy slúžili ako motor budúceho rastu a rozvoja, nezačal však s čistým štítom.

Ak sa pozrieme na počet obyvateľov Iraku v posledných desaťročiach neustále rástol, z 13 miliónov v roku 1980 na 23,3 milióna v roku 2000, čo je tempo rastu porovnateľné s väčšinou ostatných krajín v regióne.⁵⁹ A to aj napriek úbytku obyvateľstva v dôsledku vojny, občianskeho konfliktu a emigrácie. V roku 1988 dosiahol podiel mestského obyvateľstva 73 % a v roku 2000 77 %. V roku 1989 bola priemerná dĺžka života a úmrtnosť v Iraku porovnateľná so Saudskou

---

⁵⁷ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. s. 1 Dostupné <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

⁵⁸ Tamtiež.

⁵⁹ SVETOVÁ BANKA. World Developments Indicators. Washington: International Bank for Reconstruction and Development, 2002. ISBN 0-8213-5088-9, s. 39-50.

Arábiou, Líbyou a ďalšími arabskými krajinami s vysokými príjmami.⁶⁰ Do roku 2000 priemerná dĺžka života v Iraku klesla na 61 rokov, zatiaľ čo na celom Blízkom východe vzrástla na viac ako 67 rokov. Podobne iracká úmrtnosť detí mladších ako 5 rokov vzrástla z 95 v roku 1980 na 121 v roku 2000. Miera zápisu do základných škôl klesla zo 100 % príslušnej vekovej skupiny v roku 1980 na 88 % v roku 1998, zatiaľ čo miera zápisu na stredné školy sa znížila z 57 % na 20 %. Od roku 1991 nižšie vrstvy štátnych zamestnancov výrazne utrpeli v dôsledku rokov vojny, hospodárskych sankcií a celkového poklesu štátnych príjmov. Platy nedokázali držať krok s hyperinfláciou. Mnohé rodiny boli nútené predať domáce potreby a iný majetok. Prílev obyvateľstva do miest tiež rozšíril rady mestskej chudoby. Nezamestnanosť alebo podzamestnanosť bývalých obyvateľov vidieka bola problémom a v rokoch 1990 – 2002 sa prehĺbila. V týchto rokoch sa Iračania začali čoraz viac spoliehať na príbuzenské siete a náboženské charitatívne organizácie, ktorým vláda už v tom čase neposkytovala podporu.⁶¹

Štruktúra irackej ekonomiky sa vyznačovala silnou štátnou kontrolou a angažovanosťou. Vládna kontrola ekonomiky sa od jedného režimu k druhému sprísňovala. Napriek tomu bolo základným cieľom uspokojiť veľkú časť obyvateľstva, ktorá bola zamestnaná a závislá od štátu. Hospodárske sankcie uvalili nové obmedzenia na už aj tak ochromené hospodárstvo. Hospodárske štatistiky sa považovali za štátne tajomstvo a potláčali sa alebo sa vôbec nevedeli. Z tých údajov, ktoré existujú, vyplýva, že iracké hospodárstvo od roku 1980 trpelo absolútnym poklesom hrubého domáceho produktu (HDP), chronickou infláciou, plošným znehodnotením meny, prakticky neexistujúcimi zahraničnými investíciami a hromadením zdrvivujúceho dlhového bremena.⁶² V poľnohospodárstve dochádzalo k vyvlastňovaniu pôdy rýchlejšie ako k prerozdeľovaniu v neprospech tohto odvetvia. Ropný priemysel bol znárodnený postupne v rokoch 1961 až 1973. Ťažký priemysel, bankovníctvo, poisťovníctvo a služby boli znárodnené v roku 1964. Tieto znárodnenia tiež umožnili vláde oslabiť konkurenčné mocenské centrá, či už vlastníkov pôdy, šiítsku podnikateľskú komunitu alebo zahraničné ropné spoločnosti.

Podľa údajov Svetovej banky predstavoval HDP Iraku v roku 1989 66 miliárd USD, merané v bežných cenách, čo predstavovalo vrchol na tejto úrovni aj z dôvodu ropného boomu.

---

⁶⁰ Očakávaná dĺžka života (v rokoch) v roku 1989: Irak 63; Líbya 62; Saudská Arábia 64/ Hrubá miera úmrtnosti (na 1 000 osôb): Irak 8; Líbya 9; Saudská Arábia 8.

⁶¹ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. s. 6-7. Dostupné na file <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

⁶² Tamtiež, s. 8

Avšak po invázii Iraku do Kuvajtu HDP kleslo na svoje minimum na úroveň 407 miliónov USD. HDP dosiahol ďalší pokles, keď v roku 1996 pod ťarchou hospodárskych sankcií klesol na 10,4 miliardy USD. V období rokov 1996 - 2002 (obrázok 2) údaje Svetovej banky tiež ukázali postupné oživenie. Od obnovenia dodávok ropy v rámci programu Ropa za potraviny sa podľa údajov Svetovej banky HDP obnovil na 46 miliárd USD, keď sa HDP (v bežných cenách) zvýšil z 10,8 mld. dolárov v roku 1996 na 48 mld. dolárov v roku 2000 a potom opäť klesol na 22 mld. dolárov v roku 2003.

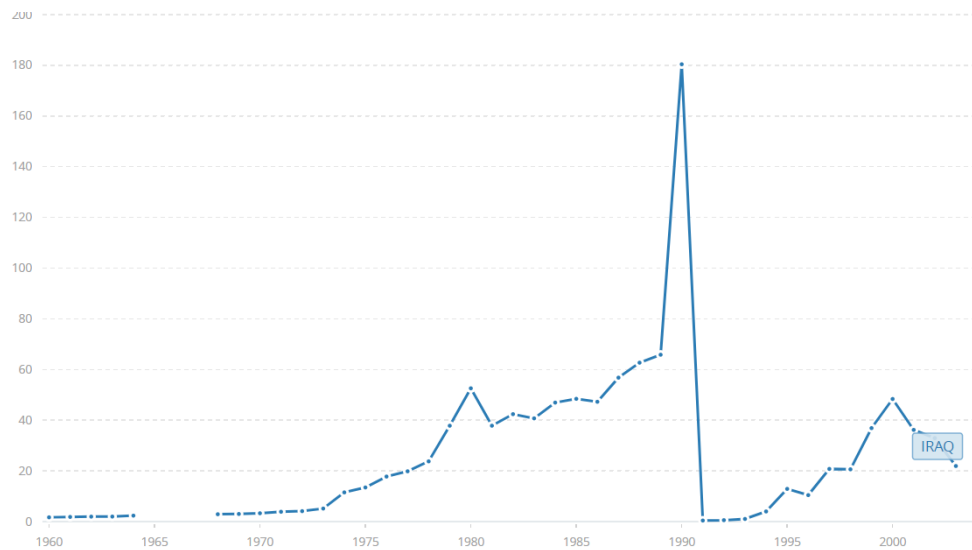
Pokusom o rozčlenenie irackého HDP na jednotlivé sektory bráni aj nedostatok presných ekonomických údajov. Podľa údajov Svetovej banky tvorila ropa v 80. rokoch približne 60 % hospodárstva. Jej podiel sa znížil, keď sa hospodárstvo zmenšilo v dôsledku zavedenia sankcií, ale neskôr sa obnovil, keď sa ropa stala jediným zdrojom príjmov z vývozu počas programu OSN Ropa za potraviny v rokoch (OFFP) 1996 - 2003. Podiel poľnohospodárstva na HDP klesal od 60. rokov 20. storočia. Od vojny v roku 1991 sa však jeho podiel na HDP zvýšil, pretože sa zmenšil ekonomický koláč a dovoz potravín bol prerušený. Obnovenie dovozu poľnohospodárskych výrobkov (v rámci programu OFFP) spôsobilo pokles domácej produkcie a pravdepodobne opäť znížilo podiel tohto sektora na HDP. Hoci priemyselný sektor predstavoval v 70. a 80. rokoch 20. storočia zvýšený podiel na HDP v dôsledku rozsiahlych programov hospodárskeho rozvoja, neskoršie vojnové škody a znížená prevádzkyschopnosť pravdepodobne znížili jeho podiel na HDP. ⁶³

Podobne ako v prípade iných ukazovateľov, aj údaje o inflácii sú sporadické a v období 80. rokov tieto údaje o cenách chýbajú v oficiálnych štatistikách, keďže tieto údaje podliehali v tomto období štátnemu tajomstvu. Pred ropným boomom sa iracká ekonomika vyznačovala cenovou stabilitou s mierou inflácie na úrovni 5 - 6 % v období rokov 1960 - 1973. Podobne ako v prípade iných ukazovateľov, aj údaje o inflácii sú sporadické a v období 80. rokov tieto údaje o cenách chýbajú v oficiálnych štatistikách, keďže tieto údaje podliehali v tomto období štátnemu tajomstvu.

---

⁶³ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. s. 12. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

Obrázok 3: Vývoj HDP Iraku v rokoch 1989 – 2003, merané v bežných cenách (mld. USD)

Zdroj: SVETOVÁ BANKA, 2024, [online]. Dostupné na:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2003&locations=IQ&start=1960>

Pred ropným boomom sa iracká ekonomika vyznačovala cenovou stabilitou s mierou inflácie na úrovni 5 - 6 % v období rokov 1960 - 1973. Tento zdroj Svetovej banky vypočítava infláciu, ktorá sa v rokoch 1975 - 1979 zvýšila z 18 % na 68 % v dôsledku značného prílevu valút v súvislosti s ropným boomom. Ceny naďalej rástli počas iránsko-irackej vojny, keď sa zdroje presmerovali na armádu a vládne pôžičky od centrálnej banky rozšírili menovú bázu. V roku 1980 bola zaznamenaná inflácia na úrovni 95 % a do roku 1989 sa zvýšila na 400 %⁶⁴. V 90. rokoch 20. storočia nastalo obdobie hyperinflácie. Vláda pokračovala v tlači peňazí na pokrytie výdavkov, zatiaľ čo hospodárske sankcie zastavili dodávky dovážaného tovaru, čo viedlo ku klasickému menovému previsu. V rokoch 1990 - 1991 bola zaznamenaná ročná miera inflácie až 2 000 % v cenách potravín na voľnom trhu. Zdroj Svetovej banky však odhaduje, že v období rokov 1994 - 2003 inflácia spotrebiteľských cien postupne klesla z približne 450 % na približne 34 % v dôsledku opätovného dovozu tovaru v dôsledku programu Ropa za potraviny.

Priame zahraničné investície (PZI) boli v ére baasizmu z dôvodov ekonomického nacionalizmu zakázané. Počas ropného boju v 70. rokoch 20. storočia Irak priamo platil za

⁶⁴ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>. s.13

projekty hospodárskeho rozvoja (závody, priemysel a infraštruktúra) bez toho, aby sa uchýlil k úverom alebo zahraničnému vlastníctvu. Počas iránsko-irackej vojny Irak naďalej uzatváral zmluvy na projekty hospodárskeho rozvoja, ale na ich zaplatenie si požičiaval od zahraničných veriteľov. Pokusy režimu o hospodársku reformu koncom 80. rokov poskytli určité obmedzené možnosti pre zahraničné investície. Takéto reformy však poskytovali zahraničným investorom len málo stimulov a režim sankcií OSN zahraničné investície výslovne zakazoval. Irak má teda málo skúseností s priamymi zahraničnými investíciami v dôsledku sankcií.⁶⁵

Pred zavedením programu Ropa za potraviny bol Irak v podstate príkazovým hospodárstvom, v ktorom sa prakticky všetky transakcie uskutočňovali prostredníctvom vládnych zmlúv. Cezhranične sa obchodovalo len s malým alebo žiadnym súkromným sektorom. Medzi hlavné dovozy patrili potraviny, motorové vozidlá, náhradné diely, železo a oceľ a lieky v roku 1989.

3.2 Sankčný režim v Iraku po invázii Kuvajtu

V auguste 1990 Irak spustil inváziu do Kuvajtu, ktorý bol v tom čase bohatá krajina na ropu. Iracká invázia do Kuvajtu vyvolala vlnu, ktorú pocítili okolité štáty Blízkeho východu a celý západný svet. Hneď po invázii v reakcii na pokračujúcu inváziu Iraku do Kuvajtu, Bezpečnostná rada prijala rezolúciu 661 (1990) podľa Článku 41 Charty. Táto rezolúcia zaviedla komplexné medzinárodné sankcie proti Iraku s cieľom prinútiť ho k stiahnutiu vojsk z Kuvajtu a obnoveniu kuvajtskej suverenity a územnej celistvosti. Rezolúcia zahŕňala zákaz dovozu – všetky krajiny mali zabrániť dovozu tovarov pochádzajúcich z Iraku alebo Kuvajtu, ktoré boli vyvezené po dátume prijatia rezolúcie. Štáty mali zabrániť akýmkoľvek aktivitám, ktoré by podporovali export alebo prepravu tovarov, nemali predávať ani dodávať tovary do týchto krajín, s výnimkou potravín a lekárskeho potreby v humanitárnych prípadoch. Došlo k zmrazeniu finančných prostriedkov a všetky štáty mali zabrániť sprístupneniu finančných alebo iných ekonomických zdrojov irackej vláde alebo akýmkoľvek komerčným, priemyselným alebo verejným podnikom v Iraku alebo Kuvajte.⁶⁶ Bezpečnostná rada OSN zriadila výbor

---

⁶⁵ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

⁶⁶ OSN. Repertory Of Practice Of United Nations Organs Supplement Nos. 7- 9 (1985-1999): Volume III [online]. New York: OSN. 1999, s. 12. Dostupné na: https://legal.un.org/repertory/art41/english/rep_supp7_9_vol3_art41.pdf

pozostávajúci zo všetkých členov Rady, ktorý mal skúmať správy o pokroku v implementácii rezolúcie a hľadať informácie od štátov o akciách, ktoré podnikli na jej implementáciu. Rezolúcia 661 bola jedným z prvých krokov medzinárodnej komunity na adresovanie invázie do Kuvajtu a bola základom pre ďalšie akcie, vrátane vojenskej operácie Púštna búrka, ktorá nasledovala v roku 1991. Tieto sankcie boli udržiavané až do zrušenia po oslobodení Kuvajtu a splnení určitých podmienok zo strany Iraku. Rezolúcia 661 bola kľúčovým momentom v uplatňovaní kapitoly VII Charty OSN, ktorá sa týka akcií s ohľadom na hrozby mieru, porušenia mieru a akty agresie.⁶⁷ Ide o najtvrdšie sankcie, aké kedy OSN zaviedla podľa tejto rezolúcie. Sankcie zničili iracké hospodárstvo a spôsobili rozsiahly hlad a choroby medzi irackým ľudom.⁶⁸ Sankcie voči Iraku v rokoch 1990-2002 boli zavedené na základe Kapitoly VII Charty OSN a Článku 41 – tento článok umožnil BR OSN rozhodnúť o opatreniach, ktoré nezahŕňali použitie ozbrojenej sily, na dosiahnutie svojich rozhodnutí. Tieto opatrenia zahŕňali úplné ale aj čiastočné prerušenie ekonomických vzťahov, diplomatické sankcie, zbrojné embargo vrátane zastavenia finančných prostriedkov od medzinárodného spoločenstva a medzinárodných organizácií.

Sankcie OSN voči Iraku mali aj značný vedľajší vplyv na iné krajiny v regióne, najmä na Jordánsko a Turecko. Jordánsko podporovalo Irak počas vojny v Perzskom zálive (ale nebojovalo v nej). Pred krízou v Perzskom zálive bol Irak hlavným obchodným partnerom Jordánska. Po vojne v Perzskom zálive zostalo Jordánsko hlavným obchodným partnerom Iraku. Vzhľadom na závislosť Jordánska od irackej ropy, OSN povolila Iraku pokračovať vo vývoze ropy do Jordánska. Irak a Jordánsko zostali naďalej hospodársky prepojené aj prostredníctvom jordánskeho vývozu domácich výrobkov (najmä potravín) do Iraku. Objem obchodu medzi Jordánskom a Irakom v období sankcií sa však v porovnaní s úrovňou pred vojnou v Perzskom zálive znížil.⁶⁹ V auguste 1990, po obnovení suverenity Kuvajtu vo februári 1991 prijala Rada v apríli 1991 rezolúciu 687 (1991), ktorá zachovala zbrojné embargo a požadovala, aby Irak ukončil svoje aktivity súvisiace s chemickými, biologickými a jadrovými zbraňami a

---

⁶⁷ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

⁶⁸ ODLE, Randy. UN sanctions against Iraq: Their effects and their future. In Partial Fulfillment of the Curriculum Requirements: research report [online]. Alabama: Maxwell Air Force Base. 1997, s. 2. Dostupné na: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA424680.pdf>

⁶⁹ Tamtiež, s. 3

balistickými raketami s dosahom väčším ako 150 km a Irak musí prijať zničenie všetkých týchto zbraní. Následne rozhodla o vytvorení Špeciálnej komisie, ktorá bude vykonávať okamžité inšpekcie biologických, chemických a raketových schopností Iraku na základe jeho deklarácií a ďalších miest určených touto komisiou. Ďalej Bezpečnostná rada svojou rezolúciou 687 (1991) rozhodla, že Irak je "podľa medzinárodného práva zodpovedný za akúkoľvek priamu stratu, škodu - vrátane škôd na životnom prostredí a vyčerpania prírodných zdrojov - alebo ujmu spôsobenú zahraničným vládam, štátnym príslušníkom alebo spoločnostiam v dôsledku nezákonnej invázie a okupácie Kuvajtu a vytvorení fondu na vyplácanie týchto kompenzácií. Rezolúcia vyzvala Generálneho tajomníka OSN, aby pomohol Iraku a Kuvajtu určiť hranice medzi nimi. V tejto rezolúcii sa žiadalo o predloženie plánu na nasadenie pozorovateľskej jednotky OSN, ktorá bude monitorovať oblasť Khor Abdullah a demilitarizovanú zónu. Irak následne musel uľahčiť repatriáciu cudzincov a informovať OSN, že nebude podporovať terorizmus.⁷⁰ Po konštatovaní, že rezolúcia 686 (1991) znamenala zrušenie opatrení uložených rezolúciou 661 (1990) v rozsahu, v akom sa vzťahovali na Kuvajt, Rada tiež rozhodla podľa rezolúcie 686 (1991), že všetkých 12 rezolúcií má naďalej plnú platnosť a účinnosť. Žiada, aby Irak vykonal prijatie všetkých 12 rezolúcií, a najmä aby Irak okamžite zrušil svoje kroky smerujúce k anexii Kuvajtu, v zásade prijal svoju zodpovednosť podľa medzinárodného práva za akúkoľvek stratu, škodu alebo ujmu, ktorá vznikla Kuvajtu a tretím štátom a ich štátnym príslušníkom a spoločnostiam v dôsledku invázie a nezákonnej okupácie Kuvajtu. Následne BR OSN žiadala Irak, aby okamžite prepustil pod záštitou Medzinárodného výboru Červeného kríža všetkých kuvajtských štátnych príslušníkov a štátnych príslušníkov tretích krajín zadržaných Irakom a vrátil pozostatky všetkých zosnulých zadržaných a okamžite začal vracat' všetok kuvajtský majetok zabavený Irakom, čo sa má dokončiť v čo najkratšom čase. Ďalej žiadala, aby Irak zastavil nepriateľské alebo provokačné akcie svojich síl proti všetkým členským štátom vrátane raketových útokov a letov bojových lietadiel.⁷¹ Zabezpečil okamžitý prístup ku všetkým vojnovým zajatcom a ich prepustenie a Irak musel okamžite poskytnúť všetky informácie a pomoc pri identifikácii irackých mín, nástražných výbušných systémov a iných výbušnín, ako

---

⁷⁰ Rezolúcia S/RES/687(1991)

⁷¹ Rezolúcia S/RES/686(1991)

aj akýchkoľvek chemických a biologických zbraní a materiálu v Kuvajte, v oblastiach Iraku, kde sú dočasne prítomné sily členských štátov spolupracujúcich.⁷²

Bezpečnostná rada svojou rezolúciou č. 1137 (1997) odsúdila irackú vládu za porušenie záväzkov vyplývajúcich z príslušných rezolúcií Rady. Rada vyzvala Irak bezpodmienečne spolupracovať s Osobitnou komisiou OSN (UNSCOM) pri plnení jeho mandátu vrátane neprijateľného rozhodnutia z 29. októbra 1997, ktorým sa snažil uložiť podmienky spolupráce s UNSCOM, odmietnutia vstupu do Iraku dvom úradníkom z dôvodu ich štátnej príslušnosti, odmietnutia vstupu na miesta určené UNSCOM na inšpekciu inšpektorov z dôvodu ich štátnej príslušnosti, jeho nepriame ohrozenie bezpečnosti prieskumných lietadiel, ktoré operujú v mene Komisie, jeho odstránenie významných častí zariadení s dvojakým použitím z ich predchádzajúcich miest a jeho manipulácia s monitorovacími kamerami.⁷³ Tou istou rezolúciou Rada žiadala štáty, aby odopreli "vstup na svoje územie alebo tranzit cez svoje územie všetkým irackým úradníkom a príslušníkom irackých ozbrojených síl, ktorí sú zodpovední za prípady nedodržiavania predpisov podrobne opísané v odseku 1 rezolúcie alebo sa na nich podieľali, čím zaviedla diplomatické sankcie. Rada tiež rozhodla určiť zoznam osôb, ktorým sa zabráni vo vstupe alebo tranzite podľa ustanovení odseku 4.⁷⁴

Bezpečnostná rada OSN v roku 2002 jednomyselne prijala rezolúciu 1441. Všetkých pätnásť členov Bezpečnostnej rady sa dohodlo, že Iraku poskytnú poslednú príležitosť splniť si svoje záväzky a odzbrojiť sa alebo čeliť vážnym dôsledkom neodzbrojenia. Rezolúcia posilnila mandát Monitorovacej a overovacej komisie OSN (UNMOVIC) a Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE) a dala im právomoc ísť kamkoľvek, kedykoľvek a hovoriť s kýmkoľvek s cieľom overiť odzbrojenie Iraku. Niektoré z hlavných požiadaviek rezolúcie Bezpečnostnej rady 1441 boli, že Irak porušoval a naďalej porušuje predchádzajúce rezolúcie Bezpečnostnej rady. Rezolúcia dávala Iraku poslednú príležitosť splniť svoje záväzky v oblasti odzbrojenia a zaviedla posilnený režim inšpekcii. Irak bol povinný do 30 dní (8. decembra 2002) predložiť aktuálne presné, úplné a kompletne vyhlásenie o všetkých aspektoch svojich

---

⁷² OSN. Repertory Of Practice Of United Nations Organs Supplement Nos. 7- 9 (1985-1999): Volume III [online]. New York: OSN. 1999, s. 13. Dostupné na: https://legal.un.org/repertory/art41/english/rep_supp7_9_vol3_art41.pdf

⁷³ Rezolúcia S/RES/1137(1997)

⁷⁴ OSN. Repertory Of Practice Of United Nations Organs Supplement Nos. 7- 9 (1985-1999): Volume III [online]. New York: OSN. 1999, s. 16. Dostupné na: https://legal.un.org/repertory/art41/english/rep_supp7_9_vol3_art41.pdf

programov vývoja zbraní hromadného ničenia a nosičov. Nepravdivé vyhlásenia alebo opomenutia vo vyhláseniach požadovaných rezolúciou a nedodržavanie a nespolupráca Iraku pri vykonávaní rezolúcie predstavujú ďalšie podstatné porušenie záväzkov Iraku. Rada požadovala, aby Irak "okamžite, bezpodmienečne a aktívne spolupracoval s UNMOVIC a MAAE. Bezpečnostná rada OSN opakovane varovala Irak, že bude čeliť vážnym dôsledkom v dôsledku pokračujúceho porušovania záväzkov vyplývajúcich z rezolúcií Bezpečnostnej rady. Rezolúciou 1441 nebolo jasné, čo by znamenalo, že ak Irak nedodrží svoje záväzky, čo by sa stalo v prípade nedodržania týchto záväzkov a kto by mal rozhodnúť.

Charta OSN zaväzuje všetky členské štáty dodržiavať rezolúcie Bezpečnostnej rady prijaté podľa kapitoly VII. V dôsledku toho sú takéto rezolúcie podobné multilaterálnym zmluvám (ale nie úplne rovnaké) v tom zmysle, že sú záväznými nástrojmi podľa medzinárodného práva. Formulácia "podstatného porušenia" v rezolúcii č. 1441 je kľúčom k článku 60 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve, ktorý je výkladom medzinárodného práva týkajúcim sa podstatného porušenia zmlúv. Podľa článku 60 Viedenského dohovoru je podstatným porušením zmluvy neodôvodnené odmietnutie zmluvy alebo porušenie ustanovenia, ktoré je nevyhnutné na dosiahnutie predmetu alebo účelu zmluvy. V článku 60 sa stanovuje, že zmluvná strana, ktorá je osobitne dotknutá podstatným porušením mnohostrannej zmluvy, sa naň môže odvolávať ako na dôvod na úplné alebo čiastočné pozastavenie vykonávania zmluvy vo vzťahoch medzi ňou a štátom, ktorý porušil zmluvu. V článku 60 sa tiež ustanovuje, že každá strana, ktorá neporušila zmluvu, môže pozastaviť jej vykonávanie, ak má zmluva takú povahu, že podstatné porušenie jednou stranou "radikálne mení postavenie každej strany, pokiaľ ide o ďalšie plnenie jej záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy". Keď Bezpečnostná rada v odseku 1 rezolúcie 1441 tvrdila, že Irak podstatne porušuje svoje záväzky vyplývajúce z príslušných rezolúcií vrátane rezolúcie 687, tieto rezolúcie považovala za dostatočne podobné mnohostranným zmluvám, aby sa na ne vzťahoval článok 60 Viedenského dohovoru. Prípadne, keďže Charta OSN hovorí, že rozhodnutia Bezpečnostnej rady obsiahnuté v rezolúciách podľa kapitoly VII sú záväzné pre všetkých členov, podstatné porušenie takejto rezolúcie členským štátom OSN (ako je Irak) by bolo podstatným porušením samotnej Charty.

Stanovenie v rezolúcii 1441, že Irak už podstatne porušuje svoje záväzky podľa rezolúcie 687, poskytol základ pre rozhodnutie v odseku 4 Rezolúcie 1441, a že akýkoľvek ďalší nedostatok spolupráce zo strany Iraku bude ďalším podstatným porušením. Ak Irak po potvrdení

svojho zámeru dodržiavať rezolúciu 1441 nebude plne spolupracovať s inšpektormi, otvorila sa tým cesta k argumentu ktoréhokoľvek osobitne postihnutého štátu, že môže pozastaviť uplatňovanie ustanovenia o prímerí v rezolúcii 687 a znovu sa odvolávať na rezolúciu 678. Viedlo to tiež k argumentu, že ktorákoľvek zmluvná strana Charty OSN by mohla pozastaviť uplatňovanie ustanovenia o prímerí, pretože podstatné porušenie by predstavovalo hrozbu pre medzinárodný mier a bezpečnosť, a preto by sa radikálne zmenilo postavenie všetkých členských štátov OSN podľa rezolúcie 687.

V máji 2003, po páde irackej vlády, Rada zmenila a doplnila režim sankcií rezolúciou 1483 (2003), pričom zachovala zbrojné embargo, ale zabezpečila prevod zbraní novozriadenému orgánu na udržanie bezpečnosti v Iraku a pozdĺž jeho hraníc. V júni 2004, prijatím rezolúcie 1546 (2004), Rada rozhodla, že zákazy súvisiace s predajom alebo dodávkami zbraní a súvisiaceho materiálu do Iraku podľa predchádzajúcich rezolúcií sa nevzťahujú na zbrane alebo súvisiaci materiál požadovaný vládou Irak alebo mnohonárodné sily, pričom zdôraznila, že všetky štáty sú povinné prísne dodržiavať obmedzenia dodávok zbraní ostatným koncovým užívateľom v Iraku.⁷⁵ Zákazy predaja alebo dodávok zbraní a súvisiaceho materiálu do Iraku podľa predchádzajúcich rezolúcií sa nevzťahujú na zbrane alebo súvisiaci materiál, ktoré vyžaduje iracká vláda alebo mnohonárodné sily na splnenie cieľov rezolúcie 1546 (2004).

3.3 Vplyv irackých sankcií na ekonomiku

Na otázku americkej televízie, či si Madeleine Albrightová, ministerka zahraničných vecí USA, myslí, že smrť pol milióna irackých detí je cenou, ktorú sa oplatí zaplatiť zo sankcií na Irak, Albrightová odpovedala: "Toto je veľmi ťažká voľba, ale myslíme si, že cena stojí za to." (Guardian, 4. marec 2000). Po napadnutí Kuvajtu Irakom potom sankcie nadobudli nový účel: Irak splní podmienky prímeria obsiahnuté v rezolúcii OSN č. 687, ktorá zahŕňala odstránenie jeho zbraní hromadného ničenia a uznanie suverenity Kuvajtu. Americkí predstavitelia však na rôznych miestach počas embarga často tvrdili, že embargo nebude zrušené, kým nebude odstránený režim Saddáma Husajna. Ľudia od miestnych aktivistov až po

---

⁷⁵ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. Fact sheet 2022. In United Nations [online]. 2022. Dostupné na: https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org.securitycouncil/files/subsidiary_organs_factsheets.pdf

najvyšších predstaviteľov OSN boli roky ostro proti účinkom týchto sankcií na obyčajných irackých občanov.

Približne 150 mierových organizácií a mimovládnych organizácií (MVO) z celého sveta protestovalo proti rezolúcii 1518 za to, že prakticky legitimizovala inváziu do Iraku pod vedením USA a podporila zahraničnú okupáciu členského štátu OSN. Rezolúcia bola schválená tým, čo 150 skupín označilo za úplatky a vyhrážky zo strany USA ostatným členom Rady. Ďalším účinkom je, že nešpecifikovala úlohu Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE) pri vyhlásení Iraku za oslobodený od zbraní hromadného ničenia, neukončilo to zbrojné embargo OSN voči krajine a neobjasnilo to úlohu OSN v budúcom Iraku. Budúcnosť Iraku je neznáma, no sankcie prijaté proti Iraku mali zničujúcu úlohu.

Od ozbrojeného konfliktu v Perzskom zálive v roku 1991 kombinácia účinkov vojny, sankcií, zhoršujúcich sa podmienok zdravotnej starostlivosti, kontaminovanej vody, vojenských akcií atď. prispela k humanitárnej katastrofe v Iraku, ktorú ešte viac zhoršili vojenské útoky, ako napríklad v roku 1998. Generálny tajomník OSN Kofi Annan vyjadril svoje sklamanie. UNICEF publikoval nezávislú správu konzultanta Erica Hoskinsa o vplyve sankcií a perspektíve UNICEF v roku 1998. Zahŕňala tabuľku, ktorá podrobne popisuje množstvo dopadov, ktoré sankcie mali. Znížený dovoz liekov, potravín, poľnohospodárskych vstupov - hnojivá, pesticídy, náhradné diely, palív, vzdelávacích materiálov, vstupov na čistenie/dodávanie vody. Znížený vývoz, vplyv na príjmy z exportu, prístup k cudzej mene atď. Zníženie komunikácie vrátane telekomunikácií, médií. Vplyv na diplomatické úsilie, zdravie, zhoršenie zdravotného stavu, zvýšená: chorobnosť a úmrtnosť (najmä detí), materská a prenatálna úmrtnosť, infekčné choroby, epidémie, podvýživa. Sankcie mali za dôsledok takisto zhoršenia množstva a kvality vody, zhoršenia zdravotníckych služieb, zníženia dostupných liekov, laboratórnych a diagnostických testov vakcín. Sankcie namierené proti Iraku ovplyvnili potravinovú bezpečnosť - vyššie trhové ceny základných potravín, problémy s „nárokmi“ pri získavaní potravy, nedostatok základných potravín, zníženie poľnohospodárstva a výroby pokles živočíšnej výroby. Vplyv sankcií na irackú ekonomiku je značný - znížené príjmy z vývozu, pokles obchodu vedúci k zatvoreniu obchodu a priemyslu, inflácia, chronická nezamestnanosť, vznik čierneho trhu, zníženie miezd, kúpnej sily. Zvýšenie osobných/domácich úverov, pokles HDP, HNP na kapitálový príjem, chronicky znížená ekonomická aktivita (priemysel, obchod,

poľnohospodárstvo atď.) v dôsledku nedostatku obchodných partnerov, zdrojov, fondov, vstupov. Kolaps verejnej a súkromnej infraštruktúry a úpadok verejného školstva.

Ropa je hlavným vývozným artiklom Iraku od 30. rokov 20. storočia. V 80. rokoch 20. storočia predstavovala ropa 83 % celkového irackého vývozu. V roku 2001, v rámci programu Ropa za potraviny, to bolo viac ako 95 %. Medzi neropné vývozné produkty patril portlandský cement, ovocie (najmä datle), hnojivá a reakčné motory. V roku 2001 dosiahol iracký vývoz celkovú hodnotu 12,6 miliardy USD. Jeho najväčšími vývoznými trhmi boli Spojené štáty (6,3 mld. USD), Kanada (1,1 mld. USD), Francúzsko (887 mil. USD), Holandsko (791 mil. USD) a Jordánsko (736 mil. USD). Bezpečnostná rada OSN vytvorila OFFP v roku 1995 a umožnila Iraku vyvážať ropu v hodnote 2 miliárd USD každých šesť mesiacov. Prvé iracké vývozy ropy sa začali 10. decembra 1996 po tom, ako Irak v máji súhlasil s realizáciou programu. Prvé dodávky potravín v rámci OFFP prišli v marci 1997, po ktorých nasledoval dovoz liekov v máji 1997. Od implementácie prvých sankcií do marca 2003 boli v rámci programu do Iraku dodané potraviny, humanitárne zásoby a vybavenie v hodnote približne 26,8 miliardy USD. Šesťmesačné stropy na predaj ropy boli v roku 1998 zvýšené z 2 miliárd USD na 5,3 miliardy USD a v roku 1999 boli úplne zrušené. To umožnilo Iraku vyvážať a dovážať bez obmedzenia, pokiaľ dodrží proces kontroly OSN. Napriek tomu bol vývoz ropy z Iraku v roku 2001 a väčšinu roka 2002 výrazne nižší ako jeho kapacita, čo bolo čiastočne spôsobené spormi medzi Irakom a OSN o vzorec na určovanie cien irackej ropy. Irak ukladal svojim odberateľom ropy príplatky vo výške približne 30 - 50 centov za barel, čo viedlo k nezákonným úplatkom, ktoré vláda údajne používala na nákup neschváleného tovaru. V septembri 2001 sankčný výbor OSN zmenil vzorec stanovovania cien na "retroaktívne stanovovanie cien" v snahe zablokovať príplatky. Táto politika znížila predaj irackej ropy približne o 25 %, hoci OSN zaznamenala, že do septembra 2002 sa predaj vrátil na predchádzajúcu úroveň. Okrem toho Irak niekedy jednostranne prerušil predaj ropy na protest proti politike Bezpečnostnej rady alebo na výzvu Spojených štátov a ich spojencov.

V roku 2001 dosiahol iracký dovoz celkovú hodnotu 4,2 miliardy USD. Jeho najväčšími dodávateľmi boli Francúzsko (592 mil. USD), Austrália (439 mil. USD), Čína (397 mil. USD),

Taliansko (327 mil. USD) a Vietnam (320 mil. USD).⁷⁶ Dovoz prostredníctvom verejného sektora pokračoval aj počas fungovania OFFP, avšak všetky vládne nákupy monitorovali pracovníci OSN, ktorí kontrolovali všetky zmluvy a zabezpečovali, aby bol dovážaný tovar na zozname komodít schválenom Bezpečnostnou radou OSN. Okrem potravín a humanitárnych dodávok mohol Irak dovážať náhradné diely na opravu svojej ropnej infraštruktúry, obmedzené množstvá dopravných a komunikačných zariadení a niektoré spotrebné tovary. V rokoch 1997 až 2003 bolo takmer 60 % obyvateľov Iraku do určitej miery závislých od potravín a iných humanitárnych dodávok poskytovaných v rámci programu.⁷⁷

Politika sankcií sa využíva aj na presadzovanie politických cieľov – napríklad odstránenie irackého režimu – nad rámec zjavného rozsahu rezolúcie 687, ktorá neobsahovala žiadne predpisy týkajúce sa formy irackej vlády alebo vedenia domácej politiky. Ekonomické a sociálne práva irackého obyvateľstva boli vážne porušené vplyvom dlhotrvajúceho embarga. V autoritatívnom štáte, ktorý naďalej držal väčšinu kontrolných pák, veľká časť bremena spôsobená embargom dopadla na civilné obyvateľstvo. Bezprostredným dôsledkom ôsmich rokov sankcií bol dramatický pokles životnej úrovne, kolaps infraštruktúry a vážny pokles dostupnosti verejných služieb. Dlhodobé škody na štruktúre spoločnosti boli predmetom rôznych štúdií medzinárodných odborníkov a rôznych debát na medzinárodnej úrovni. Hospodárske rozvraty už viedli k zvýšeniu kriminality, korupcie a násilia. Konkurencia o čoraz vzácnejšie zdroje umožnila irackému štátu využívať klanovú a sektársku rivalitu na udržanie si kontroly, čo ešte viac rozdrobilo irackú spoločnosť. Iracká vláda tiež stiahla financovanie a služby z troch severných gubernií a v októbri 1991 uvalila na región vlastnú ekonomickú blokádu, čo viedlo k vytvoreniu de facto Kurdmi kontrolovaného regiónu (iracký Kurdistan). Medzinárodné spoločenstvo však nezmenilo rozsah sankcií, ktoré zostali v platnosti v celom Iraku. Toto „dvojité embargo“ uvalené medzinárodným spoločenstvom a vládou Iraku podporilo rozvoj neproduktívnej ekonomiky založenej na príjmoch odvodených z ciel a pašovania do Turecka, Iránu a vládou kontrolovaných oblastí Iraku. Táto anomálna ekonomická situácia podnietila konflikt medzi súperiacimi politickými frakciami, čo vyústilo do štyroch

---

⁷⁶ THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY. Iraq Trade Profil [online]. 2024. Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/country/irq>

⁷⁷ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

rokov vnútorných bojov v rokoch 1993-1997. V roku 1995 tento konflikt vyústil do virtuálneho kolapsu kurdskej regionálnej správy založenej po voľbách v máji 1992 v severnom Iraku.

Medzinárodný menový fond (MMF) a Svetová banka - hlavné medzinárodné finančné inštitúcie (MFI) – boli ochotné pomôcť pri obnove Iraku. Medzinárodný menový a finančný výbor (IMFC), riadiaci orgán MMF, a spoločný rozvojový výbor MMF a Svetovej banky zohrali významnú úlohu v obnove Iraku. V tom čase v roku 2003, MMF a Svetová banka nemohli Iraku poskytovať pôžičky, kým Irak neurobil niekoľko zásadných krokov na normalizáciu vzťahov s nimi. Následne Irak pristúpil k normalizácii vzťahov a následne boli zrušené predchádzajúce obmedzenia činnosti MMF. Fond vyslal do Iraku misie zamestnancov na technické a politické konzultácie, čím sa Irak zaviazal zabezpečiť fyzickú bezpečnosť zúčastnených osôb. Irak je členom MMF aj Svetovej banky od založenia týchto inštitúcií v roku 1945. Ani jedna z týchto inštitúcií nemala oficiálny kontakt s Irakom od roku 1973. Posledná konzultácia MMF podľa článku IV (oficiálne hodnotenie hospodárstva) sa v prípade Iraku uskutočnila v roku 1980. V roku 1983 sa začala ďalšia konzultácia, ktorá sa však nikdy nedokončila. Irak dlhoval do roku 2003 MMF 52,31 milióna zvláštnych práv čerpania (SDR) alebo približne 72 miliónov USD za predchádzajúce pôžičky. Jeho kvóta po roku 2003 predstavovala 504 miliónov SDR alebo 695 miliónov USD. Poslednou pôžičkou Svetovej banky Iraku bol projekt skladovania obilia v roku 1973.⁷⁸ V rokoch 1945 až 1973 Svetová banka poskytla Iraku šesť pôžičiek (v celkovej výške 106,5 milióna USD), ktoré boli určené najmä na vzdelávanie a infraštruktúru.⁷⁹ V roku 1990 boli iracké pôžičky zaradené do stavu "non-accrual status", keď Irak nesplácal pôžičky. Vrátno úrokov dlhoval v tom čase Irak Svetovej banke 82 miliónov dolárov za oneskorené platby. Dňa 22. mája 2003 Bezpečnostná rada OSN zrušila obmedzenia v predchádzajúcom sankčnom režime, ktoré zakazovali medzinárodným agentúram pôsobiť v Iraku alebo mu poskytovať pomoc. Rezolúcia 1483 vyzvala medzinárodné finančné inštitúcie, aby pomohli irackému ľudu pri obnove a rozvoji jeho hospodárstva a uľahčili pomoc širšieho spoločenstva darcov.⁸⁰ Irak vyrovnal svoje nedoplatky voči fondu (55,3 milióna SDR) a zároveň súhlasil so zvýšením svojej

---

⁷⁸ LOONEY, Robert. The IMF's Return to Iraq. In *Challenge: scientific journal* [online]. London: Taylor and Francis Group, 2006, roč. 46 č. 3, s. 26-47. ISSN 1558-1589

⁷⁹ MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ FOND. Profil country: Iraq [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Countries/IRQ>

⁸⁰ SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In *Report for Congress* [online]. 2003. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

kvóty vo fonde (z 504,0 milióna SDR na 1,188 miliardy SDR). Boli tiež prijaté opatrenia na vyrovnanie irackých nedoplatkov voči Svetovej banke a Arabskému menovému fondu. Nakoniec začali úrady spolupracovať s ostatnými zahraničnými veriteľmi krajiny na riešení irackého zahraničného dlhu, ktorý bol v tom čase neudržateľný.⁸¹ Prvá pohotovostná pôžička poskytnutá v rámci nástroja MMF Emergency Post Conflict Assistance a bola poskytnutá v septembri 2004 na pomoc Iraku pri počiatkovej povojnovej obnove prostredníctvom podpory jeho hospodárskych programov do roku 2005. V roku 2005 Výkonná rada Medzinárodného menového fondu (MMF) schválila prvú pohotovostnú dohodu (Stand-by Agreement) pre Irak. Ďalšia nová pôžička bola určená na podporu hospodárskeho programu tejto krajiny počas nasledujúcich pätnástich mesiacov. Išlo o 475,4 milióna osobitných práv čerpania (SDR), približne 685 miliónov USD. SDR počas tohto pätnásťmesačného intervalu zastabilizovala makroekonomickú situáciu v krajine počas invázie Koalície do Iraku. Táto Pohotovostná dohoda predstavovala druhú povojnovú pôžičku Iraku od MMF. Cieľom tejto dohody bolo uľahčiť rokovania Iraku s jeho veriteľmi z Parížskeho klubu⁸² o odpustení dlhu. Schválenie záložnej dohody bolo podmienkou druhej etapy zníženia dlhu, na ktorej sa dohodol Parížsky klub. Z tohto vývoja MMF zohrával neoddeliteľnú úlohu pri pomoci jeho povojnovej obnove a návrate k platobnej schopnosti a sebestačnosti.⁸³ Následne Parížsky klub súhlasil s okamžitým zrušením 30 % dlhu, čo predstavovalo odpísanie 11,6 mld. USD z celkového dlhu voči Parížskemu klubu vo výške 38,9 mld. USD. Po schválení štandardného programu MMF poskytlo ďalšie zníženie dlhu Iraku o 30 %. Zostávajúca časť dlhu sa rozložila na 23 rokov, vrátane 6 – ročného obdobia odkladu. Po ukončení posledného preskúmania správnej rady MMF po troch rokoch sa veritelia Parížskeho klubu dohodli na poskytnutí dodatočného zníženia pôvodného dlhu o 20 %. Týmto krokom sa celkový objem dlhu znížil z 38,9 mld. USD na 7,8 mld. USD.⁸⁴

---

⁸¹ LOONEY, Robert. The IMF's Return to Iraq. In *Challenge: scientific journal* [online]. London: Taylor and Francis Group, 2006, roč. 46 č. 3, s. 26-47. ISSN 1558-1589, s. 31

⁸² 22 členov, najvýznamnejšími sú USA, Francúzsko, Nemecko, Japonsko, Kanda, Spojené Kráľovstvo

⁸³ Tamtiež, s. 26-27

⁸⁴ CLUB DE PARIS. Press Release: The Paris Club and the republic of Iraq Agree on debt relief [online]. 2004. Dostupné na: https://clubdeparis.org/sites/default/files/node/field_treatment_files_attached/PrIraq21nov046870.pdf

3.4 Diskusia

Dokument predložený Asociácii medzinárodného práva vo februári 2000 dospel k záveru, že režim blokády/sankcií Iraku je svojou povahou podľa Ženevského protokolu nezákonný, a to z troch dôvodov. Po prvé, zameriava sa na civilistov v rozpore s článkom 48 a článkom 51 ods. 2. Po druhé, predstavuje nerozlišujúci útok v rozpore s článkom 51 ods. 3. Po tretie a najmarkantnejšie, používa hladovanie ako spôsob vedenia vojny, čo je v rozpore s Článkom 54. Sankčný režim však nebol zrušený kvôli takýmto obavám, ale až keď bol režim Saddáma Husajna nakoniec zvrhnutý. V prípade Iraku je zmena v sankčnej praxi Bezpečnostnej rady, ktorá vyplynula z tejto skúseností: zahrnutie lehôt pri uvalení ekonomických sankcií. Každá následná rezolúcia Rady o uložení sankcií, ktorá bola zahrnutá do rezolúcie Bezpečnostnej rady č. 1298 (2000), do dnešného dňa obsahuje časový limit. Časový limit, niekedy označovaný aj ako časový rámec, stanovuje limit, zvyčajne na obdobie 12 mesiacov, na trvanie sankcií. Po uplynutí stanoveného obdobia sa sankcie automaticky rušia. Na pokračovanie alebo presnejšie obnovenie sankcií je teda potrebné nové rozhodnutie Bezpečnostnej rady, zvyčajne vo forme rezolúcie, či už v pôvodnej alebo v pozmenenej podobe. Naopak, pri absencii časového obmedzenia možno zmenu, pozastavenie alebo zrušenie sankcií vykonať len na základe rozhodnutia Bezpečnostnej rady prijatého v súlade s článkom 27 Charty OSN. Sankcie podľa rezolúcií BR OSN sú zrušené, keď sankcionovaná strana úplne splní požiadavky Bezpečnostnej rady. Ak jeden zo stálych členov Bezpečnostnej rady prehlási, že sankcionovaná strana nespĺnila podmienky na zrušenie sankcií, môže zablokovať akýkoľvek krok na pozastavenie alebo zrušenie sankcií hrozbou veta proti akémukoľvek takémuto rozhodnutiu. Táto konštelácia sa stala známou ako „obrátené veto“. Preto je v skutočnosti každý zo stálych členov Bezpečnostnej rady v pozícii zabrániť akejkolvek zmene politiky sankcií, a to aj proti jasnej väčšine v Rade, a tým predĺžiť sankcie na neurčito.

V prípade Iraku sa ukázal potenciál pre konflikt v rámci Bezpečnostnej rady obráteného veta. Konečný kolaps systému inšpekcie zbraní v Iraku koncom roka 1998 priniesol prehlbenie rozporov v rámci Bezpečnostnej rady o budúcom smerovaní politiky sankcií voči Iraku. Dvaja hlavní zástancovia sankcií, Spojené štáty americké a Spojené kráľovstvo, uprednostňovali obnovenie mierne upraveného systému inšpekcií zbraní výmenou za pozastavenie a prípadné zrušenie sankcií, Francúzsko, Ruská federácia a Čína vyzvali na ich zmiernenie sankcií. Títo traja stáli členovia pôvodne hlasovali za sankcie a boli v tom čase v pozícii, aby v prvom rade

zabránili zavedeniu ekonomických opatrení proti Iraku, následne ich nezmiernili ani zrušili, pretože ďalší dvaja stáli členovia by takýto krok s najväčšou pravdepodobnosťou vetovali. Na tomto pozadí sa Francúzsko, Ruská federácia a Čína rozhodli zmeniť svoju politiku v budúcich prípadoch sankcií tým, že v zásade požadovali zahrnutie lehôt. Spojené štáty americké, hlavný zástanca aktívnej sankčnej politiky Bezpečnostnej rady, boli nútené akceptovať zahrnutie lehôt ako kompromisu za podporu Francúzska, Ruskej federácie a Číny pre budúce sankcie.

Debata o právomociach Bezpečnostnej rady uvaliť ekonomické sankcie priniesla široké spektrum názorov. Zatiaľ čo niektorí autori tvrdia, že neexistujú žiadne rozpoznateľné hranice diskrečnej právomoci Bezpečnostnej rady pri výkone jej právomocí podľa kapitoly VII Charty OSN, iní tvrdia, že právomoci Rady nie sú neobmedzené. Otázka zlučiteľnosti ekonomických sankcií s medzinárodnými ľudskými právami a humanitárneho práva pomáha ilustrovať rôznorodosť názorov. Bezpečnostná rada je zaviazaná neporušovať práva uznané ako *ius cogen*.

Zdá sa, že existuje všeobecná zhoda, že Bezpečnostná rada je prinajmenšom povinná rešpektovať normy so štatútom *ius cogen*. Samotná Bezpečnostná rada zavedením humanitárnych výnimiek alebo voľbou obmedzeného okruhu opatrení (tzv. cieľných alebo inteligentných sankcií) v prípade Iraku preukázala, že jej právomoci nie sú úplne neobmedzené. Povinnosť chrániť životy obyvateľov ratifikujúcej strany je záver potvrdený viacerými vyhláseniami. Napriek tomu sa objavili pochybnosti o tom, či Bezpečnostná rada dodržiavala právo na život pri uvalení a udržiavaní sankcií proti Iraku. Je skutočne otázne, či Bezpečnostná rada napriek svojmu zavedeniu bola v mnohých ohľadoch chybná, vzhľadom na vysoký počet civilných obetí civilistov, najmä detí, čo treba aspoň čiastočne pripísať účinkom sankcií. Program Ropa za potraviny prijal primerané opatrenia na ochranu práva na život irackých občanov. V sankčnom režime bez časového obmedzenia, akým je iracký, tí členovia Bezpečnostnej rady, ktorí majú vážne pochybnosti o zlučiteľnosti sankcií s právo na život alebo iné ľudské práva nemajú možnosť riešiť tieto obavy, pokiaľ bude jeden zo stálych členov proti takémuto kroku. Naproti tomu časový limit umožňuje členom Bezpečnostnej rady nielen posúdiť zákonnosť prijatých opatrení, najmä ich primeranosť vo vzťahu k účinkom na výkon ľudských práv, ale aj podľa toho prepracovať budúce sankcie. Lehoty preto slúžia aj ako prostriedok sebakontroly, ktorý umožňuje členom pri ukladaní a zachovávaní sankcií interpretovať právomoci pridelené Bezpečnostnej rade podľa kapitoly VII Charty OSN, najmä obmedzenia týchto právomocí.

Záver

Sankcie OSN predstavujú jednu z kľúčových nástrojov medzinárodnej diplomacie, ktoré majú za cieľ ovplyvniť štáty alebo skupiny, aby zmenili svoje správanie v súlade s normami a princípmi medzinárodného práva. Sú to opatrenia, ktoré môže Bezpečnostná rada OSN prijať, keď identifikuje hrozbu pre mier, porušenie mieru alebo akt agresie. Sankcie môžu mať rôzne formy, vrátane obchodných embárg, finančných obmedzení, cestovných zákazov alebo zbrojných embárg. V prípade Iraku boli sankcie zavedené po jeho invázii do Kuvajtu v roku 1990 a mali za cieľ prinútiť Irak k stiahnutiu svojich vojsk a obnoveniu suverenity a územnej celistvosti Kuvajtu. Socio-ekonomické dopady sankcií na Irak boli značné. Sankcie viedli k izolácii krajiny od medzinárodného obchodu, čo malo za následok vážne poškodenie irackej ekonomiky. Inflácia vystrelila nahor, nezamestnanosť dosiahla rekordné úrovne a životná úroveň obyvateľstva sa dramaticky zhoršila. Podľa správy OSN z roku 2003 sankcie spôsobili humanitárnu krízu, keďže obmedzenia na dovoz potravín a liekov mali priamy vplyv na civilné obyvateľstvo. Vplyv sankcií sa dotýka celej irackej spoločnosti a má dlhodobé dopady na ekonomiku, zdravie - zníženie celkového (celkového) zdravotného stavu obyvateľstva, zhoršenie zdravotníckych služieb a znížená národná kapacita poskytovať starostlivosť, oživenie chorôb a chorôb spojených s chudobou (napríklad epidémie, infekčné choroby). Obrovský dopad majú sankcie aj na sociálnu oblasť spojenú s nárastom sociálnej nerovnosti (príjmový rozdiel medzi bohatými a chudobnými), sociálne otrasy, násilie, zníženie sociálnej súdržnosti, ťažko merateľný psychosociálny vplyv. V neposlednom rade majú sankcie dlhodobý účinok aj na politické smerovanie krajiny a vplyv na demokraciu, vplyv na ľudské práva a predtým dodržiavané demokratické slobody, zmena regionálnej rovnováhy síl, bezpečnosti. Dlhodobé dôsledky sankcií sú predmetom diskusie a štúdií. Sankcie môžu mať nezamýšľané negatívne účinky, ktoré môžu trvať dlhé roky po ich zrušení. Tieto môžu zahŕňať trvalé poškodenie infraštruktúry, dlhodobé zdravotné problémy spôsobené nedostatkom liekov a zdravotníckych služieb, ako aj sociálne a politické následky, ktoré môžu viesť k nestabilite a konfliktom.

V kontexte medzinárodného práva je dôležité, aby sankcie boli v súlade s medzinárodnými normami a zásadami. Mali by byť navrhnuté tak, aby boli účinné a reverzibilné, a mali by zahŕňať jasné výnimky pre humanitárne potreby, aby sa minimalizoval ich vplyv na civilné obyvateľstvo. Sankčný režim v Iraku bol jedným z najkomplexnejších a

najdlhšie trvajúcich. Jeho vplyv na irackú spoločnosť bol hlboký a viacrozmerný. Zatiaľ čo sankcie mali za cieľ oslabiť režim Saddáma Husajna, v praxi viedli k rozšíreniu chudoby a utrpenia medzi bežnými Irakčanmi. Program "Oil-for-Food" bol zavedený ako spôsob, ako zmierňovať niektoré z týchto negatívnych účinkov, ale aj tento program čelil kritike a problémom.

Dôsledky do budúcnosti súvisiace so sankciami sú komplexné. Je potrebné zvážiť, ako sankcie ovplyvňujú nielen cieľový štát, ale aj globálnu politiku a medzinárodné vzťahy. Sankcie môžu viesť k izolácii štátu, čo môže mať za následok zvýšenie napätia a konfliktov, ako aj k posilneniu autoritárskych režimov, ktoré môžu využívať sankcie ako nástroj na zvýšenie svojej domácej moci. V konečnom dôsledku, sankcie OSN by mali byť používané opatrne a s plným uvedomením ich potenciálnych dôsledkov. Mali by byť súčasťou širšej stratégie, ktorá zahŕňa diplomatické úsilie, podporu mierových procesov a zabezpečenie, že humanitárne potreby sú naplnené. Je nevyhnutné, aby sankcie boli navrhnuté a implementované tak, aby podporovali ľudské práva a medzinárodné humanitárne právo, a aby ich cieľom bolo dosiahnutie konkrétnych politických cieľov, pričom by sa mali vyhnúť akýmkoľvek porušeniam ľudských práv alebo medzinárodného humanitárneho práva. Ich úspech by mal byť hodnotený nielen podľa dosiahnutia politických cieľov, ale aj podľa ich schopnosti minimalizovať negatívne dopady na civilné obyvateľstvo a podporovať ľudské práva a medzinárodné právo. V budúcnosti by sa mala klásť väčšia dôraz na diplomatické riešenia a na to, aby sankcie boli súčasťou širšej stratégie zameranej na dosiahnutie trvalého mieru a bezpečnosti.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

ABI-SAAB, Georges. The Concept of Sanctions in International Law. In United Nations Sanctions and International Law. Hague: Kluwer Law International, 2001. 12 s. ISBN 978-90-04-50287-1

ACHILLEAS, Philippe. United Nations and sanctions. In Economic Sanctions in International Law and Practice. New York: Routledge, 2020. 15 s. ISBN 9780429629655.

GOWLLAND-DEBBAS, Vera. United Nations Sanctions and International Law. Hague : Kluwer Law International, 2001. 408 s. ISBN 978-90-04-50287-1

CHARRON, Andrea. UN Sanctions and Conflict: Responding to peace and security threats. New York: Routhledge, 2011. 248 s. ISBN 978-0-203-80756-9

MARTIN, Craig. Economic Sanctions Under International Law: A Guide for Canadian Policy. Toronto: Rideau Institute on International Affairs, 2021. 59 s. ISBN 978-1-7751759-1-9

MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ, Katarína. Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť). Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2018. 247 s. ISBN 978-80-225-4753-6.

SVETOVÁ BANKA. World Developments Indicators. Washington: International Bank for Reconstruction and Development, 2002. 440 s. ISBN 0-8213-5088-9

WHITE, Nigel – ABASS, Ademola. Countermeasures and Sanctions. In International Law, 5th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2018. s. 521 - 548. ISBN 978-0-19-879183-6

Odborné články

BRUBAKER, Rebecca – HUVÉ, Sophie. Conflict-related UN sanctions regimes and humanitarian action: A policy research overview. In International Review of the Red Cross: scientific journal [online]. New York, USA: Cambridge University Press, 2021, č. 103, s. 385-402. DOI: 10.1017/S1816383121000412

DECAUX, Emmanuel. The definition of traditional sanctions: their scope and characteristics. In International Review of the Red Cross: scientific journal [online]. New York, USA: In

International Review of the Red Cross, 2008, roč. 90 č. 870, s. 249-257. Dostupné na: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-870_3.pdf

GOSNELL, Rachael. Economic Sanctions: A Political, Economic, and Normative Analysis. In International Relations and Diplomacy : scientific journal [online]. Maryland, USA: University of Maryland, marec 2018, roč. 6, č. 3, s. 152-170. DOI: 10.17265/2328-2134/2018.03.002.

LOONEY, Robert. The IMF's Return to Iraq. In Challenge: scientific journal [online]. London: Taylor and Francis Group, 2006, roč. 46 č. 3, s. 26-47. ISSN 1558-1589

OSN. Repertory Of Practice Of United Nations Organs Supplement Nos. 7- 9 (1985-1999): Volume III [online]. New York: OSN. 1999. 46 s. Dostupné na: https://legal.un.org/repertory/art41/english/rep_supp7_9_vol3_art41.pdf

RUYS, Tom. Sanctions, Retorsions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. In Research Handbook on UN Sanctions and International Law: scientific journal [online]. Ghent: Ghent University. 2016. 27 s. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/UCM/ReportHRC48/Academia/submission-tom-ruys-2.pdf>

SCHAEFER, Brett. A User's Guide To Economic Sanctions. In The Backrounder: vedecký časopis The Heritage Foundation. Washington: The Heritage Foundation, 1997, č. 1126.

UŠIAK, Jaroslav – SAKTOROVÁ, Ľubica. The International Court Of Justice And The Legality of UN Security Council Resolutions. In DANUBE: Law and Economics Review: scientific journal [online]. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2014, roč. 5 č. 3, s. 201-212. DOI: 10.2478/danb-2014-0011

Oficiálne dokumenty OSN

MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ FOND. Profil country: Iraq [online]. 2024. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Countries/IRQ>

OSN. Charta Organizácie spojených národov: Článok 41. New York: OSN, 1945.

OSN. Charta Organizácie spojených národov: Článok 42. New York: OSN, 1945.

Rezolúcia S/RES/1137(1997)

Rezolúcia S/RES/686(1991)

Rezolúcia S/RES/687(1991)

Ostatné internetové zdroje

BLACKWELL, Sara. Sanctions and International Law: Exploring the Legality and Implications. In The Blackwell Firm [online]. 2023, [cit. 2024-02-15]. Dostupné na: <https://theblackwellfirm.com/sanctions-and-international-law-exploring-the-legality-and-implications/>

CLUB DE PARIS. Press Release: The Paris Club and the republic of Iraq Agree on debt relief [online]. 2004, [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: https://clubdeparis.org/sites/default/files/node/field_treatment_files_attached/PrIraq21nov046046.pdf

GLOBAL POLICY FORUM. The UN Security Council. In Global Policy Forum [online]. 2005, [cit. 2024-01-12]. Dostupné na: <https://archive.globalpolicy.org/security/index.htm>

KIRGIS, Frederic. Security Council Resolution 1441 on Iraq's Final Opportunity to Comply with Disarmament Obligations. In American Society Of International Law [online]. 2002. [cit. 2024-03-30]. Dostupné na: <https://asil.org/insights/volume/7/issue/12/security-council-resolution-1441-iraqs-final-opportunity-comply#:~:text=In%20paragraph%201%20of%20Resolution%201441%2C%20the%20Council,control%20of%20the%20International%20Atomic%20Energy%20Agency%20%28IAEA%29>

MASTERS, Jonathan. What Are Economic Sanctions?. In Council on Foreign Relations [online]. 2019, [cit. 2024-02-12]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/background/what-are-economic-sanctions#:~:text=Economic%20sanctions%20are%20defined%20as%20the%20withdrawal%20of,and%20financial%20relations%20for%20foreign-%20and%20security-policy%20purposes.>

ODLE, Randy. UN sanctions against Iraq: Their effects and their future. In Partial Fulfillment of the Curriculum Requirements: research report [online]. Alabama: Maxwell Air Force Base. 1997, s. 2, [cit. 2024-04-21]. Dostupné na: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA424680.pdf>

SANFORD, Jonathan. Iraq's Economy: Past, Present, Future. In Report for Congress [online]. 2003, [cit. 2024-04-20]. Dostupné na <https://reliefweb.int/report/iraq/iraqs-economy-past-present-future>

SECURITY COUNCIL REPORT. Monthly Forecast: January 2017. In Security Council Report [online]. 2017, [cit. 2024-03-01]. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/2017_01_forecast.pdf

SECURITY COUNCIL REPORT. The UN Security Council Handbook: A User's Guide to Practice and Procedure. In Security Council Report [online]. 2019, [cit. 2024-03-02]. Dostupné na: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/the-un-security-council-handbook-by-scr-1.pdf>

SECURITY COUNCIL REPORT. UN Sanctions. In Security Council Report [online]. 2013, [cit. 2024-03-02]. Dostupné na: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

THE OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY. Iraq Trade Profil [online]. 2024, [cit. 2024-04-20]. Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/country/irq>

UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. Fact sheet 2022. In United Nations [online]. 2022, [cit. 2024-04-20]. Dostupné na: https://www.un.org/securitycouncil/sites/www.un.org.securitycouncil/files/subsidiary_organ_factsheets.pdf